

UPPSALA
UNIVERSITET

Examensarbete C, 15hp

Grundnivå
ht 2012

Den offentliga måltiden i skolan ur ett antal politikers perspektiv

En undersökning om hur politiker tar ställning till skolmaten

MANAL DIRAOUI
FRIDA HARTLAND

Institutionen för kostvetenskap
Box 560
Besöksadress: BMC, Husargatan 3
751 22 Uppsala

Titel: Den offentliga måltiden i skolan ur ett antal politikers perspektiv: En undersökning om hur politiker tar ställning till skolmaten
Författare: Frida Hartland & Manal Diraoui

Sammanfattning

Bakgrund: År 2005 fick Livsmedelsverket i uppdrag av regeringen att sammanställa råd för måltider i grundskolan. Råden "Bra mat i skolan" gavs ut år 2007 för att hjälpa skolorna se till att eleverna får bra matvanor. Regeringen bestämmer hur mycket pengar varje kommun får att tillgå. Kommunpolitiker ansvarar för att delegera ut pengarna till skolorna. **Syfte:** Att undersöka vad politiker anser är en näringsriktig måltid och hur de arbetar utifrån skollagens bestämmelser om en näringsriktig skolmåltid. **Metod:** Material som användes var inspelade semistrukturerade intervjuer med nio politiker. Två mobiltelefoner användes för inspelning. Därefter transkriberades intervjuerna. En variant av "Grounded theory" användes vid analyseringen. **Resultat:** Många politiker tyckte skolmaten är bra, men att det alltid går att göra mer för att förbättra den. Nästan hälften tyckte att råden om "Bra mat i skolan" är bra och förhåller sig till dem. Det sker en för liten ekonomisk satsning på skolmaten. Politiker har stor makt att styra upphandlingar och ställa krav på leverantörer, men har samtidigt lagar och förordningar att förhålla sig till. **Diskussion:** Skolmaten är en viktig fråga. Ekonomin är en viktig faktor för att kunna styra upphandlingar. Man vill satsa mer på ekologiska produkter. Det finns en hel del kunskap hos politiker men skolmåltidsfrågan ligger inte högt upp på den politiska dagordningen. Det krävs ett större engagemang och bredare kunskap hos politiker.

Nyckelord: Politiker, skolmat, näringsriktighet.

Abstract

Background: The Swedish government gave the Swedish National Food Administration the assignment to develop a compilation of recommendations for meals in grade school in year 2005. The recommendations "Good meals in the school" was published in year 2007, to help schools give students healthy eating habits. The Swedish government decide how much money each municipality gets. Politicians in the municipality distributes the money to the schools. **Objectives:** To study politicians opinions about what a nutritional meal is and how they apply the laws regarding nutritious school meals. **Method:** Materials used were recorded semistructural interviews with nine politicians. Two cellphones were used for recording. The interviews were transcribed. An inspiration of "Grounded theory" was used when analyzing. **Results:** Many politicians thought the school meals were good, but can be developed further. Almost half of the politicians interviewed thought that the recommendations "Good meals in the school" were good and apply the recommendations. The economical investments for school meals are too small. Politicians have power to regulate procurements and to put requirements on the suppliers, but they still have laws and regulations to take into consideration. **Discussion:** The school meal is an important issue. The economy is an important factor to be able to regulate procurements. Politicians have some knowledge, but the issue about school meals is not on the top of the political agenda. A greater engagement and broader knowledge is required amongst politicians.

Keywords: Politicians, school meal, nutritional.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	5
1.1 Styrning av skolmaten	5
1.2 Politikers inställning till skolmatsfrågor	6
1.3 Vad några olika partipolitiska program tar upp om skolmaten	7
1.4 Den svenska skolmåltiden som en offentlig måltid	8
1.5 Livsmedelverkets rekommendationer som vägledning till en näringsriktig måltid	8
1.6 Mat och hälsa	9
1.7 Måltidsutbud i relation till Livsmedelsverkets råd i skolorna	10
1.8 Uppföljning av skolmaten	11
2. Syfte	11
2.1 Frågeställningar	12
3. Metod	12
3.1 Litteratursökning	12
3.2 Utformning av semistrukturerad intervju	12
3.3 Datainsamling	12
3.4 Undersökningsmetod	13
3.5 Material	14
3.6 Bearbetning av insamlat material	14
3.7 Etiska aspekter	15
4. Resultat	15
4.1 Arbete kring skolmaten	16
4.2 Den näringsriktiga måltiden	17
4.3 Hälsospekter	18
4.4 Skolmaten som en helhet	18
5. Diskussion	19
5.1 Metoddiskussion	19
5.2 Resultatdiskussion	20
5.2.1 Huvudresultat	20
5.2.2 Styrning av skolmaten	20
5.2.3 Politikers inställning till skolmatsfrågor	21
5.2.4 Vad de olika partierna tar upp om skolmaten	22
5.2.5 Hur politikerna arbetar för en näringsriktig skolmåltid	23
5.2.6 Måltidsutbud i relation till Livsmedelsverkets råd i skolorna	24
5.2.7 Förbättringsarbete	24
6. Slutsats	25
7. Tack	26
8. Referenslista	27
Bilagor	32

1. Bakgrund

Skolan har stora möjligheter att främja en hälsosam livsstil med bra matvanor hos våra barn (1). Enligt Svenska näringsrekommendationer ska lunchen bidra med cirka 25-35 procent av dagens energi och näringstillförsel (2). Skollunchen är en viktig del av det dagliga energiintaget och skolan är en arena där man har chansen att grundlägga hälsosamma beteenden bland skolbarn (3).

1.1 Styrning av skolmaten

En ny lag etablerades den 1 juni 2011, som framhåller att skolmaten ska vara "närlingsriktig" upp till årskurs nio (4-5). En mer utmärkande definition av näringsriktighet ges inte, men i förstudierna till den nya skollagen utges SNR vara en utgångspunkt (6). Hösten 2011 fick Livsmedelsverket gemensamt med Skolverket i uppdrag av regeringen att utföra en informations- och utbildningssatsning om näringsriktig skolmat och skolmåltidens utformning (7-8).

År 2005 fick Livsmedelsverket i uppdrag av regeringen att sammanställa råd för måltider i grundskolan med flera (1). Råden "Bra mat i skolan" gavs ut år 2007 och grundas på de svenska näringsrekommendationerna (SNR) (1). De är tänkta som en hjälp för skolornas personal i arbetet med att se till att eleverna får bra matvanor (1).

Det är riksdagen som beslutar hur mycket pengar kommunerna tilldelas (9). Sedan är det politiker i kommunfullmäktige som bestämmer hur mycket pengar som går till skolverksamheten. Skollagen reglerar skolmåltidsverksamheterna i kommunerna, men den säger ingenting om skollunchens kvalitet eller hur den skall organiseras (10). Den nuvarande kommunallagen började gälla år 1991. Här stadgas om kommunernas och landstingens skyldigheter. I lagen finns bland annat föreskrifter om generella förutsättningar och det innebär att kommunerna själva får sköta angelägenheter av generell art, som hör till kommunernas område eller kommunnivåer (11). Exempel på detta är att kommunerna själva väljer hur mycket de vill satsa på skolmaten och dess kvalitet. Det kan till exempel vara en kostchef eller kostkonsulent som ansvarar för matsedel och inköp. Slutligen är det skolan som bestämmer hur matsalen ska se ut, hur maten läggs upp och så vidare (10).

Lagen om offentlig upphandling gäller för offentlig upphandling av bland annat varor och tjänster (12). Med offentlig upphandling avses de åtgärder som vidtas av en upphandlande myndighet i syfte att till exempel ingå i ett ramavtal angående varor (12). Genom att ställa krav på varor, entreprenörer och tjänster vid upphandling, kan den privata och offentliga sektorn bidra till en hållbar framtid (13). Den offentliga marknaden har genom sin stora köpkraft en stor möjlighet att påverka marknaden, till exempel genom att ställa krav på de varor som köps in vid upphandling (14).

År 2005 satte regeringen ett produktionsmål för jordbruket att 20 procent av arealen ska odlas ekologiskt fram till år 2010 (15). Regeringen formulerade år 2006 ett nationellt inriktningsmål för att öka konsumtionen av certifierade ekologiska livsmedel i den offentliga sektorn. Målet var att 25 procent av uppköpta livsmedel inom den offentliga sektorn skulle vara ekologiska år 2010 (15). Inget nytt mål har ställts upp för upphandling av ekologiska livsmedel efter år 2010 (16). Ekomatcentrum gjorde en undersökning om ekologiska livsmedel år 2011 (16) och såg att inköp av ekologiska livsmedel hade ökat från 13,8 till 17,7 procent från år 2010. I de

kommuner och landsting som deltagit i undersökningen (228 stycken), disponerades nästan 18 procent av livsmedelskostnaden på ekologiska produkter. Kommuner och landsting som fick ett ekonomiskt tillskott för att köpa upp ekologiska produkter, hade ett högre genomsnitt än de som inte fick ett tillskott (16).

I en undersökning gjord av två kostvetarstudenter vid Göteborgs universitet, så undersökte man hur inköpsansvariga inom den offentliga skolmåltidsverksamheten upplever inköp av ekologiska livsmedel. När ekologiska livsmedel upphandlas kan det krävas ett förhöjt ekonomiskt kapital, ett annat arbetssätt vid tillagning, samt att det finns tillräckligt med råvaror (17). Många inköpsansvariga menar att de lokala målen är väsentliga då de antingen fullgör ett delmål av regeringens rekommendation eller ett mål som är högre än det. För att nå framgång tror ett flertal inköpsansvariga att det krävs support uppifrån i form av en kostorganisation gällande råd, utbildning och ekonomiska resurser, samt ett samarbete med kostchef eller rektor. Vissa tycker även att regeringen borde vara mer verksam i arbetet med att nå målet. Upphandlingsavtalet fastställer ramen för utbudet, men det är också flera andra förhållanden som inverkar på hur utbudet ser ut på marknaden (17).

I en undersökning om miljömedvetenheten gällande skolmaten i tre kommuner, som är gjord av två lärarstudenter från Gymnastik- och idrottshögskolan, så poängterades bemärkelsen av närproducerad mat och en anknytning mellan ekologisk livsmedelsproduktion och transportsträckor för livsmedel (18). I de kommuner som undersöktes var det politiker på en överordnad nivå som hade förmågan att fastställa till vilken grad skolmaten skulle vara ekologisk. Det är framför allt ekonomin och leverantörerna som styr om maten ska vara ekologisk eller inte. En kostchef i studien ansåg att ekologisk mat inte nödvändigtvis behöver vara dyrare. Något som kostchefen anser vara positivt är att det finns ett intresse hos politikerna att arbeta med de ekologiska frågorna gällande skolmaten. Det enda egentliga hindret kan vara ekonomin, att pengarna behöver satsas på rätt saker (18). Enligt en artikel i Arbetarbladet blev det inte dyrare sedan en skola börjat satsa på ekologiska livsmedel (19).

1.2 Politikens inställning till skolmatsfrågor

SkolmatensVänner jobbar för att ge dagens elever bra matvanor och är ett samarbete mellan Lantbrukarnas Riksförbund och de bondeägda livsmedelsföretagen. De utförde en granskning år 2008 bland 141 stycken förtroendevalda politiker i landets kommuner, för att få en bild av ansvariga politikernas inställning i frågor angående skolmaten. Ett annat ändamål med projektet var att samla in information om hur skolmatsfrågorna sköttes i kommunerna. Merparten av kommunerna verkade ha något slags politiskt fastställt mål för skolmaten. I undersökningen som gjordes av SkolmatensVänner, så visade det sig att drygt 40 procent av politikerna hade brister i kunskapen kring Livsmedelsverkets råd. I kommuner med fastställda mål framkom att kunskapen kring råden är högre (20).

I en rapport, som publicerades av Centre for Research on the Wider Benefits of Learning - Institute of Education, så säger man att barns näringsintag och studieresultat i relation till kosten har hamnat i toppen av den politiska agendan. Det beror inte bara på den möjliga hälsopåverkan senare i livet, utan även på matens direkta effekter på den fysiska och mentala hälsan hos barn, deras utbildningsupplevelse samt prestationsförmåga. Näringsstatusen bland barn i Europa har blivit ett stort debattämne under de senaste åren och näring hos barn har blivit en central politisk fråga (21).

Livsmedelsverket anordnade hösten 2012 ett skolmatseminarium för beslutsfattare i Malmö, Göteborg och Stockholm. Målgruppen bestod bland annat av beslutsfattare, det vill säga kommunernas politiker och förvaltningschefer med ansvar för skolan samt huvudmän för fristående skolor. Under seminariet gick man bland annat igenom Livsmedelsverkets råd kring skolmaten, skollagens krav på måltiden, måltidens mervärden, en uppdatering från Skolverkets granskning av skolmaten, vad som är en näringsriktig måltid, hur skolmaten påverkar skolresultat och miljö, samt om upphandling (22-23).

I en studie gjord av två kostekonomstudenter år 2001 har man gjort en jämförelse mellan riktlinjer och matsedlar gällande skolluncher. Man kunde se en ekonomisk förbättring men att den är långsam. Insatsen på skolmåltidsverksamheten räknades vara likadan under de närmaste åren. Politikernas attityd till skolmaten har dessutom en stor betydelse. Det visade sig att skolpolitiker var positiva till att skolan ska erbjuda både frukost och lunch. 70 procent av skolpolitikerna var dessutom beredda att satsa mer pengar på skolmaten om penningbidraget till skolan ökade (24).

1.3 Vad några olika partipolitiska program tar upp om skolmaten

I Socialdemokraternas partipolitiska program står det ingenting specifikt om skolmaten men det står att skolan har en central roll för människors möjligheter i livet (25). På deras hemsida kan man läsa om att alla barn har rätt till kunskap och bildning. Skolans väsentligaste uppgift är att ge alla elever gedigna kunskaper och lust att vilja lära mer (26).

I Miljöpartiets partipolitiska program så står det några få rader om skolmaten (27). För att ge alla elever lika möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen bör avgiftsfri skolmat garanteras alla elever inom grund- och gymnasieskolan. Skolan ska garantera alla elever näringsriktig mat, oavsett elevernas etiska val eller medicinska behov. Skolmaten ska vara ekologisk.

Miljöpartiet tycker att jordbruket är angeläget för Sveriges göromål, miljö och inte minst för livskvaliteten. En välsmakande och näringsrik mat är en naturlig del av välfärden.

Miljöpartiets politik främjar det ekologiska och närproducerade jordbruket

(27). Det finns även mer utförlig information om skolmaten på deras hemsida. Där står det att miljöpartiet vill utföra ett kvalitetslyft för skolmaten. Maten ska tillagas i tillagningskök. Man strävas efter att ha en ekologisk och närproducerad mat och därför behöver lagen om offentlig upphandling ses över (28).

Folkpartiets partipolitiska program beskriver ingenting specifikt om skolmaten men det står att skolan är viktig för att ge människor jämlika livschanser och få goda möjligheter att utvecklas (29). På deras hemsida kan man läsa att regeringen satsar 650 miljoner kronor under 2012- 2015 för att stimulera elevhälsan. Pengarna ska bland annat tillämpas för en informationskampanj om näringsriktig skolmat (30).

Vänsterpartiets partipolitiska program anser att det är livsviktigt med sund mat (31). På deras hemsida kan man läsa om att en bra frukost är angelägen för hälsan och inlärningen. Det finns elever vars föräldrar inte har tillgång till en fullvärdig frukost, så de vill därför att alla grundskolor ska servera eleverna en kostnadsfri frukost. De vill dessutom höja kvaliteten på skolluncherna (32).

Sjukvårdspartiet är ett politiskt parti som skriver i sitt partipolitiska program att det är speciellt viktigt att vi, för att utforma förutsättningar för en bra hälsa, tar tag i barnens situation och ser över skolmåltiderna så att de lägger grunden för goda matvanor i framtiden (33).

Det fanns även olika kostpolicys på partiernas olika kommunhemsidor.

1.4 Den svenska skolmåltiden som en offentlig måltid

I avhandlingen "Den svenska skolmåltiden som en offentlig måltid", undersöks skolmåltidens roll som en offentlig måltid inom svensk kultur (34). Med kultur menas att individer kollektivt delar mönster av tänkande, känslor och beteenden. Skolmåltiderna i Sverige är avgiftsfria och har finansierats genom skatt och serverats till barn i över 60 års tid (34). Att ha en avgiftsfri skollunch är unikt för Sverige och Finland, där den är en del av den sociala välfärden (35). Vid mitten av 1900-talet beslutade riksdagen i Sverige att utveckla skolmåltidsverksamheten. Ansvaret kom då att vila på kommunerna som fick ansöka om statligt bidrag för avgiftsfria skolmåltider (24). År 1998 utkom en lag som stadgade att det var kommunernas skyldighet att erbjuda en kostnadsfri skolmåltid i grundskolan (36).

Den svenska skolmåltiden är en källa för en konstant debatt, ofta med negativa associationer beträffande maten och atmosfären. För att kunna förstå detta bättre och i uttryck med den negativa bilden av skolmåltider, behöver den kollektiva synen på den offentliga måltiden studeras. I avhandlingen "Den svenska skolmåltiden som en offentlig måltid" låg fokus på individens uppfattningar och minnen av skolmåltider för att få en djupare förståelse av de fria skolmåltiderna som ett fenomen inom svensk kultur. I Sverige ses skolmåltiden som ett undervisningstillfälle av myndigheter och refereras till som en "pedagogisk måltid" (36).

1.5 Livsmedelverkets rekommendationer som vägledning till en näringsriktig måltid

Enligt Livsmedelverkets rekommendationer så bör en lunch utgöra 25-35 energiprocent (E%) av dagens energibehov (2) och vid planläggning av skollunchen används 30 E% (37). Målet är att skolan ska servera näringsriktig mat i tillräckliga mängder för att fylla elevernas näringsbehov. För att vara säker på att maten innehåller den näring som barnen behöver är det viktigt att matsedeln näringsberäknas. Matsedeln bör omfatta alla måltiderna i skolan. Näringsberäkningen gäller för den mat som planeras för en grupp individer och över en längre tid, minst en vecka (1).

Livsmedelsverket har tagit fram råd om bra mat i skolan, där de visar hur man kan sätta ihop en meny som säkerställer ett tillräckligt näringsintag. Råden omfattar även måltidsmiljön, schemaläggning och pedagogiska aspekter (1). Det är viktigt att se till helheten. All mat som serveras i skolan bör vara välsmakande, näringsriktig och uppfylla barnens behov. En näringsriktig måltid inkluderar inte bara matens innehåll. Det är också viktigt att den är trivsamt, värdefull, god, säker och hållbar (22). I en studie undersökte man tre variabler för att se hur mycket man uppskattade en måltid. Dessa variabler var maten, individen och måltidssituationen. Resultatet visade att platsen är viktig för helhetsacceptansen (38). I en studentuppsats vid Högskolan Kristianstad så har man undersökt näringsintaget vid lunchen bland 25 barn i åldrarna sju till nio respektive elva år och om de äter enligt Livsmedelverkets riktlinjer för skolmaten (39). Resultatet visade att medelvärdet för

kolhydratintaget var 45 E%, vilket är lägre än Livsmedelsverkets rekommendationer, och medelvärdet för protein var 24 E%, vilket är högre än rekommenderat. Intaget av fett var i överensstämmelse med rekommendationerna men fettkvaliteten, det vill säga sammansättningen av fleromättat-, enkelomättat- och mättat fett, var inte optimal (39). Man undersökte dessutom den totala mängden energi eleverna fick i sig via skollunchen. Det totala energiintaget som den enskilda eleven fick i sig via skollunchen var ungefär hälften än det rekommenderade intaget på 600 kilokalorier. Utifrån undersökningen visade det sig att 83 procent var mätta när de gick från matsalen efter lunchen och 97 procent tyckte att de blev trevligt bemötta av måltidspersonalen. Ljudnivån bedömdes vara för hög. Man undersökte dessutom om olika faktorer i måltidsmiljön indirekt inverkar på måltiden negativt. Förhållanden såsom tidpunkten måltiden serveras och hur lång tid barnen har på sig att äta maten, inverkar på hur stor mängd mat barnen äter. Det är upp till varje kommun, förskola och skola att planlägga hur man vill arbeta för att gynna goda matvanor (39). I andra studier har man sett att interventioner på skolor gjorda för att förbättra miljön i skolmatsalen och öka tillgänglighet av frukt och grönsaker, har gjort att barnen börjat äta mer hälsosamt (3).

1.6 Mat och hälsa

Världshälsoorganisationen (WHO) anser att nutrition är en grundpelare för människors hälsa och utveckling över hela livsspannet (40). I alla åldrar är en lämplig föda och god näring livsnödvändigt för överlevnad, fysisk tillväxt, mental utveckling, prestation och produktivitet samt hälsa och välmående. Det är ett livsnödvändigt, mänskligt och nationellt utvecklingsfundament. Världshälsoorganisationen visar att näring är en grundläggande mänsklig rättighet som stödjer och influerar varje stadie i livet (40).

Man skulle kunna förvänta sig att en förändring av matvanorna är en lång och komplicerad process, som förmodligen bara skulle ha effekter efter en lång tidsperiod och som skulle vara svåra att mäta. Faktum är att även kortsiktiga effekter syns i form av förbättrade utbildningsprestationer relaterat till en hälsosammare skolmåltid (41). Näringsfattig mat har ofta inte en direkt negativ effekt som syns på barnens vikt och hälsa, men det kan på längre sikt resultera i näringsbrister, som spelar en livsviktig roll i den kognitiva utvecklingen. I studier har man sett att ett lågt näringsintag ledde till ett försämrat ätbeteende, en minskad koncentration och sämre kognitiv förmåga bland skolbarnen. Brister på zink, jod, järn och folat försämrade den kognitiva utvecklingen (41). Man har sett att om en ökad mängd frukt börjar serveras i skolan, minskar intaget av sötsaker och snacks, vilket leder till ett hälsosammare en kosthållning (42).

I undersökningen "Riksmaten - barn 2003" framkom att barnen hade en bra fördelning av protein, fett och kolhydrat, men att typen av fett och kolhydrat var inte tillfredsställande. Generellt sett åt de för mycket socker (tillsatt sackaros och monosackarider), mättade fettsyror och salt. Läsk, saft, godis, smaksatta mejeriprodukter, bullar, kakor och kex var de största sockerkällorna. Saltet kom främst från maträtter som innehöll kött och köttprodukter. Konsumtionen av frukt och grönsaker var ungefär hälften av det rekommenderade intaget. Barnen åt fisk en till två gånger i veckan och korv två till tre gånger i veckan. Ungefär 25 procent av barnens dagliga energi kom från livsmedel som läsk, godis, snacks, efterrätter, bakverk och glass. Barnen drack i genomsnitt två deciliter saft eller läsk per dag. Intaget av de flesta vitaminer och mineraler hos barnen var tillräckligt, men vissa brister sågs för intaget av D-vitamin och järn. Näringsintaget påminde mycket om vuxnas intag (43).

I en undersökning som Livsmedelsverket gjorde om svenska barns matvanor år 2003, som

omfattade 90 800 barn i fyraårsåldern och 243 000 barn i årskurs två och fem så, framkom det att de flesta barnen äter huvudmåltider regelbundet och en blandad kost. I årskurs fem var det vanligt att börja hoppa över någon skollunch och då främst bland flickorna. Man såg att intag av godis, läsk och snabbmat ökade med åldern. 15-20 procent var överviktiga eller feta (44).

I en studie genomförd av två studenter vid Högskolan Kristianstad år 2008, jämfördes skolmaten i en skola i England och en i Sverige. Man såg att en bättre kost med bland annat ett ökat frukt- och grönsaksintag samt ett mindre intag av sötsaker, kan minska trötthet, förbättra inlärnings- och tankeförmåga samt förebygga övervikt och fetma (45). Det är viktigt att barn och ungdomar får i sig en näringstät kost för att få i sig allt de behöver för att kunna växa och fungera optimalt. Vid en näringstät mat finns inte utrymme för sötsaker (46). Statistiken visar att övervikt och fetma, hjärt- och kärlsjukdomar samt typ 2 diabetes ökar i samhället. Sambandet mellan livsstil och hälsa går inte längre att bortse ifrån, men debatten fortsätter angående vilket sätt som är det bästa för att göra någonting åt saken (47). Dagens livsstil, val av livsmedel samt tillgänglighet av mat kan påverka barns födointag och göra det svårare att hålla en balanserad kost. Det kan bidra till ett ökat småätande och försämrade intag av regelbundna måltider (48).

1.7 Måltidsutbud i relation till Livsmedelsverkets råd i skolorna

Enligt Livsmedelsverkets råd om bra mat i skolan, bör alla elever erbjudas minst två maträtter plus ett vegetariskt alternativ. De har fört fram rekommendationer om hur frekvent särskilda livsmedel ska serveras. Ändamålet är att främja servering av blodpudding och fisk, framför allt fet fisk. Fet fisk innehåller bland annat omega-3-fettsyror och vitamin D, medan blodpudding ger en större mängd järn. En restriktion av korv är rekommenderat för att hålla nere intaget av mättat fett. Utöver varmrätten ska elever varje dag erbjudas en salladsbuffé, dryck, samt bröd och smörgåsfett. Livsmedelsverket rekommenderar att skolan serverar lättmjölk och vatten som måltidsdryck och nyckelhålmärkt lättmargarin som smörgåsfett (1). Rekommendationen grundar sig på att skolbarn inte har behov av mer fett än vuxna. Ifall en skola väljer att servera fetare mjölk minskar utrymmet för att ha till exempel ost eller grädde i maten. Många tror att barn är i behov av att ha standardmjölk och standardsmör för att växa, men fetare produkter ökar risken för hjärt- och kärlsjukdomar. Lättprodukter innehåller samma kvot näringsämnen men en mindre halt mättat fett (39). Livsmedelsverket ger också rådet att läsk, söta drycker och godis inte bör säljas på skolorna (1).

Enligt "SkolmatSveriges" nationella baslinjestudie från år 2012, där 191 skolor i Sverige undersöktes, erbjöd ungefär hälften av de medverkande skolorna endast en rätt. Det var bara några få skolor som erbjöd ett vegetariskt alternativ till alla elever. Nästan alla skolor gav elever i behov av medicinsk specialkost en särskild maträtt. Merparten av skolorna följde rekommendationen om korv och fisk, medan färre följde rekommendationen om fet fisk och blodpudding (6).

I en undersökning som gjordes vid Göteborgs universitet av två kostekonomstudenter, så tillfrågades man 100 skolmåltsansvariga inom 100 olika kommuner runt om i landet om skolmåltsverksamheter som vände sig till elever i årskurs 6-9. Man såg en positiv trend gällande elevernas möjligheter att välja mellan olika alternativa maträtter (24).

I utvärderingen av Livsmedelsverkets råd om "Bra mat i skolan" tillfrågades 385 kostansvariga i kommunerna. Syfte var att ta reda på i vilken utsträckning råden var kända

och hur de tillämpades. Rådet om att lunchen ska serveras tidigast klockan 11 följdes av omkring hälften av de medverkande skolorna (49). I samma utvärdering uppgav kostcheferna att den centrala orsaken till att råden inte följdes, var att råden är just råd och inget som skolorna är tvungna att rätta sig efter. De sa även att det inte finns några positiva reaktioner från beslutsfattare och skolledare att följa råden. I några kommuner fanns också press från föräldrar att inte följa råden om att servera lättmjölk och nyckelhålmärkt margarin. Andra skäl som togs upp att råden om "Bra mat i skolan" inte följdes, var att det blev för kostsamt eller att köken inte hade produktionsresurser. Enligt kostcheferna i undersökningen bestämdes inköp mer av politiska och ekonomiska förhållanden än av råden. De råd som inte följdes av ekonomiska orsaker var de om flera valmöjligheter av rätter och om nyckelhålmärkta charkuterier (49). Många skolor följde råden om att det ska finnas ett salladsbord med minst fem olika sorters grönsaker, att det fanns rutiner för att förbättra kvaliteten för skollunchen, samt att det fanns ett matråd. När det handlade om rådet att läsk, söta drycker och godis inte bör säljas på skolorna sa 90 procent av skolledarna, som kände till råden, att de följdes (49).

En annan stor fråga gäller koordinering och utveckling av kostfrågor, samt hur kostpolitiska mål sätts upp i kommunerna. Det har visat sig finnas ett positivt samband mellan de som använt sig av Livsmedelsverkets riktlinjer och kostpolitiska mål (24). I en magisteruppsats, gjord på Lunds universitet, intervjuades ansvariga tjänstemän och politiker i en kommun om skolmåltidsverksamheten. De hade varken några framförda kostpolitiska mål eller någon policy för hur verksamheten skulle skötas. De ansvariga politikerna förlitade sig på att kommunens tjänstemän skulle fullfölja uppdraget, som bestod i att elever ska få den skollunchen som lagen kräver (50). I utvärderingen av "Bra mat i skolan" anger mer än hälften av skolledarna att kommunen har en allomfattande måltids- eller folkhälsopolicy där skolmaten är införlivad. Det kostcheferna uppger som mest angeläget för att göra skolmåltiderna bättre är ett större engagemang bland de förtroendevalda, till exempel politiker (49).

Om man är intresserad av vad som serveras i skolmatsalen så tillhandahåller många kommuner en applikation där man kan ladda ner skolors matsedlar till mobilen. På det viset kan alla som är intresserade ta reda på vad som erbjuds i skolmatsalen den veckan (51).

1.8 Uppföljning av skolmaten

Karolinska Institutet har i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting, Statens folkhälsoinstitut och Livsmedelsverket tagit fram ett webbaserat verktyg, "SkolmatSverige", som kan användas av skolor och kommuner för att förenkla utvärdering, dokumentering och utveckling av kvaliteten gällande skolmaten (52). Med detta instrument är det möjligt att systematiskt undersöka och utvärdera kvaliteten på svenska skolmåltider. Detta kan vara betydelsefullt då denna verksamhet kostar samhället cirka fem miljarder kronor per år, samt att det numera står i lagen att skolmaten ska vara näringsriktig. Instrumentet hjälper skolor att få en helhetsbild av måltiden utifrån olika aspekter. Dessa aspekter är måltidsutbud, näringsriktighet, säker mat, service, pedagogik, miljöpåverkan, organisation och styrning (6). Det finns inte mycket studier gjorda om hur just politiker ser på skolmaten utan mer om hur skolbarn tycker och tänker om den, så vi ville undersöka just detta. Därför valde vi att intervjua politiker om skolmaten.

2. Syfte

Syftet med denna uppsats var att undersöka vad politiker anser är en näringsriktig måltid och hur de arbetar utifrån skollagens bestämmelser om en näringsriktig skolmåltid.

2.1 Frågeställningar

Vad tycker politiker om dagens skolmat?

Vad vet politiker om näringsriktiga måltider?

Vad gör politiker för att se till att eleverna får en näringsriktig skollunch?

3. Metod

3.1 Litteratursökning

En litteratursökning gjordes på bland andra PubMed och Google Scholar via Uppsala universitet där sökorden *skolmat*, *politiker*, *näringsriktighet*, *upphandling*, *politicians*, *food*, *school* och *nutrition* användes i olika kombinationer. Artiklar hittades också genom andra artiklars referenser. Vi valde att använda oss av både vetenskapliga artiklar och studentuppsatser. Andra relevanta källor från Internet, till exempel sidor från myndigheter, skaffades fram via sökmotorn Google.

3.2 Utformning av semistrukturerad intervju

Semistrukturerade intervjuer utformades. Den semistrukturerade intervjun bestod av åtta stycken öppna frågor (Bilaga 2) och samma frågor ställdes till alla intervjupersoner för att ge alla lika stor chans att säga sin åsikt i samma fråga. Följdfrågor ställdes i vissa fall för att förstå bättre vad intervjupersonerna menade. En pilotstudie genomfördes för att se att frågorna ställdes på ett så optimalt sätt som möjligt. Frågorna gick igenom tillsammans för att se till att de ställdes på samma sätt och fick så en bättre kvalitet.

Bryman beskriver att när man använder semistrukturerade intervjuer har forskaren en lista över relativt utmärkande huvudfrågor som ska behandlas, en så kallad intervjuguide, men intervjupersonen har stor rättighet att utforma svaren på sitt egna vis (53). Frågorna behöver inte nödvändigtvis komma i samma ordning som i intervjuguiden. Frågor som man inte har med kan man också ställa, ifall forskaren kopplar till något som intervjupersonen sagt. Intervjuförloppet är flexibelt (53). Tyngdpunkten bör också ligga på hur intervjupersonen tyder frågor och förlopp. Det är intervjupersonens uppfattning av företeelser, struktur och beteenden som ska ligga i fokus (53). Intervjuguiden är en strukturerad lista över vilka frågeställningar som ska täckas eller behandlas i en semistrukturerad intervju. Det väsentligaste är att frågorna gör det genomförbart för forskaren att få fram fakta om hur intervjupersonerna uppfattar det man vill undersöka (53).

3.3 Datainsamling

Ett urval gjordes med utgångspunkt att intervjua personer som är av betydelse för det vi vill undersöka, det vill säga politiker. Ett bekvämlighetsurval tillämpades. Forskaren använder sig

då av personer som för tillfället råkar finnas tillgängliga. Resultaten kan visa sig vara väldigt intressanta, men problematiken med en sådan urvalsstrategi är att det inte går att dra några allmänna slutsatser av resultaten, på grund av att man inte vet vilken population detta stickprov är representativt för (53). Vi gick på ett seminarium som Livsmedelsverket anordnade angående skolmaten (22-23), där bland annat politiker deltog. Ett snöbollsurval (53) tillämpades också då vi fick tips från politiker vi talade med om andra politiker vi kunde ta kontakt med.

Tio politiker intervjuades med ljudinspelning efter att de gett oss sin tillåtelse. Intervjuerna var mellan 15-30 minuter långa. Vi fick ett bortfall då en ljudfil raderades och den intervjun användes inte under analyseringen så totalt är nio politiker representerade i resultatet (Bilaga 3). Vi intervjuade två politiker under seminariet ansikte mot ansikte. Där fick vi också tips om en politiker som var intresserad av skolmat men inte kunnat delta, så vi fick mailadressen och personen intervjuades senare via telefon. Vi fick också mailadresser till tolv politiker som deltagit vid seminariet via anordnarna. Förfrågan skickades till dessa politiker. Åtta svarade varav sex lät sig intervjuas (fem via telefon och en ansikte mot ansikte). Påminnelser skickades ut till de fyra politiker som inte hade svarat på första förfrågan. Då lät sig ytterligare en politiker intervjuas via telefon.

Enligt Bryman (53) ger inspelning och transkribering av intervjuer följande fördelar:

- Metoden hjälper till att bättra på minnet med dess normala begränsningar. De halvt omedvetna tolkningarna som människor uttalar sig om under intervjun kan verifieras.
- Det gör det lättare att göra en fördjupad undersökning av vad individer har uttalat sig om.
- Forskaren kan utföra upprepande genomläsningar av intervjupersonens svar (53).

Nackdelar är att det är en tidskrävande metod och att intervjupersonen kan hämmas av inspelningsutrustningen. Kvalitativa forskare är ofta angelägna både av vad intervjupersonerna uttalar sig om och hur de uttalar sig. Inspelning av intervjun kan medföra att den som intervjuas blir ängslig eller självmedveten över att dennes ord vidmakthålls åt eftervärlden (53).

3.4 Undersökningsmetod

Då politikernas förhållningssätt och attityder kring skolmaten var av intresse gjordes undersökningen utifrån ett hermeneutiskt synsätt med en induktiv, kvalitativ metod bestående av semistrukturerade intervjuer. Hermeneutiken är en lära som hjälper forskaren att tolka och analysera en text utifrån det perspektiv som upphovsmannen haft. Det är en lära där tolkningen är central. Induktion innebär att teorier genereras ur materialet och resultatet (53). Bryman beskriver att det finns många bra anledningar till att låta analysen bli en fortlöpande process, då detta leder till att forskaren blir mer reflekterande över olika teman som framkommer under intervjuerna som återstår. Fördelarna med en fortlöpande process påpekas av dem som talar för en kvalitativ dataanalys som bygger på "Grounded theory". Denna teori innebär just att teorin härleds utifrån data som samlas in och analyseras på ett systematiskt sätt under forskningsprocessens gång (53).

Vi valde att använda oss av "Grounded theory", dels för att vi ville kunna bearbeta vårt material på ett bra sätt och dels för att vi läst att detta var en bra teori för att kunna bygga upp hypoteser och teorier utifrån den data man samlade in. Då vi ville använda oss av denna metod men inte hade tillräckligt med tid att lära oss den fullt ut, bestämde vi oss att använda delar av "Grounded theory". Vi använde den öppna kodningen för att kunna identifiera olika begrepp ur det transkriberade materialet. Vi försökte sedan hitta samband mellan de olika

begreppen för att kunna skapa kategorier (53-54). Nedan beskrivs "Grounded theory" i sin helhet.

I "Grounded theory" använder man olika sorters kodning (öppen kodning, axial kodning och selektiv kodning) som är en analytisk process som ger forskaren chansen att identifiera olika begrepp och skapa kategorier. Kategorierna hjälper analytikern att se mönster och detta ligger till grunden för teoribildning (54).

Man använder öppen kodning för att bryta ner datan till dess beståndsdelar och dessa benämns med koderna. Kodningen är viktig för teorigenerering. Begreppen är ett resultat av den öppna kodningen (53). Forskaren kan antingen välja egna koder som beskriver det relevanta i datan eller så kan koderna väljas från intervjupersonernas egna ord. Då kallas koderna "in vivo koder". Vartefter koderna och begreppen ackumuleras, grupperas de under mer abstrakta, förklarande termer, det vill säga i olika kategorier (54). För att man ska kunna skapa en koppling mellan kategorierna används axial kodning. Man kan då hitta olika relationer mellan kategorierna och anta hypoteser. Hypoteser innebär att man anar olika relationer mellan begrepp (53). När man skapar kategorier med öppen kodning kan man se hur problemen ser ut. Om man också skapar samband mellan kategorierna med hjälp av axial kodning kan man också se varför det ser ut så (54). Man kan också skapa en kärnkategori som de andra kategorierna kretsar kring med hjälp av den selektiva kodningen. Då väljer man ut en kärnkategori som man sedan systematiskt relaterar till andra kategorier som behöver bearbetas och utvecklas ytterligare. Målet är att bearbeta kategorierna i en sådan utsträckning att det kan anses representera en företeelse i verkligheten (53).

3.5 Material

Intervjuer med nio politiker. Två datorer användes för att skriva uppsatsen samt relevanta böcker, vetenskapliga artiklar och andra källor från Internet som till exempel rapporter och länkar till myndigheters hemsidor. Mobiltelefoner användes för inspelning av intervjuerna. Metodböcker togs till hjälp för att skriva om vald metod och för att analysera intervjuerna (53-55).

3.6 Bearbetning av insamlat material

De inspelade intervjuerna transkriberades och analyserades. Det transkriberade materialet analyserades med en variant av "Grounded theory" (54). Vi använde den öppna kodningen. Texterna delades upp i stycken om några meningar där nyckelord valdes ut som vi tyckte var relevanta och beskrev det som politikerna sagt. Nyckelorden användes sedan för att bilda kodord. För att se exempel på hur dessa kodord valdes ut, se bilaga 4.

I början gjordes en grundläggande analys då kodorden delades in i elva olika begrepp. Dessa var "ekonomi", "Livsmedelsverkets riktlinjer", "styrning av skolmaten", "politiskt ansvar", "politisk kunskap", "närlingsriktighet", "mat och hälsa", "måltidsutbud", "ekologisk skolmat", "den svenska skolmåltiden som en offentlig måltid" och "uppföljning". Vartefter koderna och begreppen ackumulerats, grupperades de under mer abstrakta, förklarande termer, det vill säga i olika kategorier. Här försökte vi komma upp i en högre abstraktionsnivå. Vi bildade fyra olika kategorier av de olika begreppen (Bilaga 5). Vi såg ett tydligt samband mellan begreppen "styrning av skolmaten", "politiskt ansvar", "politisk kunskap" och "uppföljning". Vi tyckte det var lämpligt att placera dessa begrepp under en kategori med namnet "Arbete kring skolmaten". Det fanns ett tydligt samband mellan "Livsmedelsverkets riktlinjer" och "närlingsriktighet" som hamnade under en kategori benämnd "Den närlingsriktiga måltiden".

"Mat och hälsa" och "ekologisk skolmat" blev en kategori benämnd "Hälsoaspekter". Vi såg ett samband mellan begreppen "ekonomi", "den svenska skolmåltiden som en offentlig måltid" och "måltidsutbud" då vi såg att maten som serverades i skolan var beroende av ekonomin. Denna kategori fick namnet "Skolmaten som en helhet". Vi hade också kunnat ha med begreppet "ekologisk skolmat" här men valde att lägga den under kategorin "Hälsoaspekter" då det var kodord såsom [bekämpningsmedel] inom detta begrepp. Enligt Strauss och Corbin hjälper kategorierna analytikern att se mönster och detta ligger till grunden för teoribildning (54).

3.7 Etiska aspekter

I Samhällsvetenskapliga metoder tar Bryman upp fyra etiska principer som gäller vid ett forskningsarbete;

Informationskravet: att man som forskare ska upplysa individerna som undersöks (i detta avseende politikerna) om vad studien rör sig om, vad ändamålet är och att de medverkar frivilligt.

Samtyckeskravet: intervjupersonerna har själva rätt att bestämma över sitt deltagande.

Konfidentialitetskravet: alla uppgifter som kan gälla intervjupersonernas personuppgifter ska hanteras med stor försiktighet och på ett sätt som gör att utomstående inte får tag i uppgifterna.

Nyttjandekravet: de uppgifter som samlas in ska bara tillämpas utifrån syftet med undersökningen och inte till några andra ändamål (53).

Politikerna som besvarade våra intervjufrågor har innan varje intervju tagit del av undersökningens generella syfte, att de medverkade frivilligt och när som helst kunde dra sig ur. De har dessutom informerats om att de kommer vara anonyma. Vi har endast angivit när vi intervjuat personerna, deras kön och vilket parti respektive tillhör (Bilaga 3).

Intervjupersonerna har tillfrågats innan om det gick bra att spela in intervjuerna samt att det transkriberade materialet endast kommer användas av författarna och behandlas konfidentiellt.

4. Resultat

Efter att ha sammanställt och analyserat de semistrukturerade intervjuerna framträdde hur politikerna jobbar för en näringsriktig skolmåltid samt deras syn på en näringsriktig måltid och skolmaten. Bifogat finns tabeller med våra kodord för de olika begreppen och kategorierna (Bilaga 6-9). Resultatet presenteras först med en översikt om vad de olika partierna tyckte om skolmaten. Sedan redovisas mer ingående de viktigaste resultaten om vad de olika politikerna tyckte under fyra olika rubriker, som också var våra framträdande kategorier utifrån vår analys: *Arbete kring skolmaten*, *Den näringsriktiga måltiden*, *Hälsoaspekter* och *Skolmaten som en helhet*. Resultatet presenteras i löpande text och med citat för att beskriva de största fynden från intervjuerna. När det var ett fåtal politiker som yttrade sig i någon fråga så skrev vi att "det nämndes".

Av de nio politiker vi intervjuade tillhörde tre Miljöpartiet, tre Socialdemokraterna, en Folkpartiet, en Vänsterpartiet och en Sjukvårdspartiet. Generellt ville alla partierna att skolmaten ska vara bra, av en hög kvalitet och näringsriktig. Inom Miljöpartiet var det viktigt att ha ekologisk skolmat och närproducerat. Även Folkpartiet och Socialdemokraterna ville att skolmaten ska vara ekologisk till en viss del. Alla partierna ville att skolorna ska ha

tillagningskök och ser gärna att maten i största möjliga mån ska lagas från grunden. Socialdemokraterna, Folkpartiet och Miljöpartiet vill att det alltid ska erbjudas flera alternativa rätter, till exempel vegetariska och behovsanpassade alternativ. Inom Socialdemokraterna och Folkpartiet tyckte politikerna att skolmaten var bra och de var positivt inställda till skolmaten. Socialdemokraterna tyckte att de är på god väg men att skolmaten alltid går att förbättra, detta genom att bland annat jobba med upphandlingar och visa engagemang i skolmatsfrågan. Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill också arbeta med upphandlingar för att se till att skolmaten blir bättre. Folkpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet tycker att man ska förbättra skolmaten och kvaliteten genom att se till att ha bra uppföljningar. Vänsterpartiet tycker även att det är viktigt att tillföra kompetensen för att kunna få fram en bra näringsriktig skolmåltid. Politikerna som intervjuades från Socialdemokraterna, Folkpartiet, Miljöpartiet samt Vänsterpartiet följer Livsmedelsverkets riktlinjer.

4.1 Arbete kring skolmaten

Det framkom att skolmaten är en viktig fråga. Stor tonvikt lades vid styrning av skolmaten och om politikernas ansvar och kunskap. Politiker har styrmöjligheter och kan påverka dagliga upphandlingar.

"Ja vad politikerna gör, eller som vi, vad vi försöker göra, (...) nej men det är väl för att i den matupphandling, att man kan ställa ganska hårda krav på (...) de leverantörer som ska leverera mat, och det är så att säga där tror jag man är, där finns det förstås olika möjligheter att styra (...) genom att ge mer eller mindre pengar till maten."

Intervjuperson E/Socialdemokraterna

En kostsamverkan mellan alla aktörer som jobbar med skolmaten är viktig för kvalitetsutvecklingen av skolmaten. Lagstiftningen och styrande lagar var en återkommande punkt. Det är bland annat politikernas ansvar att följa kostråden och styra upphandlingarna medan kostenheten har huvudansvaret för skolmaten, att maten som serveras ute på skolorna är näringsriktig. Tjänstemännen jobbar med kosten och politikerna har förtroende för dem.

"Ansvaret ligger på den som är ansvarig för kostenheten och då är det mer att vi är nyfikna. Vi ställer frågor till chefen för vår kostenhet och hör hur, hur funkar det, liksom hur tänker ni på kostenheten, att vi mer visar ett engagemang mer än att, alltså vi är inte med och liksom detaljstyr. Men mer ett engagemang för skolmaten liksom."

Intervjuperson F/Socialdemokraterna

Uppföljning av skolmaten beskrevs av många som bristfällig. Med andra ord kan politikerna med hjälp av uppföljningar förbättra skolmaten. Det nämndes att politiker bör vara insatta i skolmåltidsfrågorna och att många politiker inte tar upp dessa frågor i den politiska dagordningen, samt att det ofta saknas engagemang kring skolmaten bland politiker. Att ha kunskap om skolmaten som politiker och att förmedla kunskapen är viktigt. Det nämndes att det var viktigt att som politiker veta vilken skolmat som serveras, bland annat genom att kolla på matsedeln. Övervägande delen av intervjupersonerna hade också ätit skolmåltider ute i verksamheterna för att förmedla att det finns ett intresse om skolmaten hos politiker.

"När kommunen har haft dragningar exempelvis hade budgetdagar här under

våren, tre stycken, med ett fyrtiotal politiker och, ja, vi var ungefär sextio pers. Fyrtiotal politiker ett tjugotal tjänstemän. Istället för att gå till en restaurang på stan så valde vi att (...) äta på en skola som ligger nära våran kommunlokal, vilket var oerhört uppskattat. Det är ju också ett sätt att visa på den fantastiskt bra maten vi har, både för politiker och tjänstemän som vanligtvis inte äter våran skolmat, som kanske inte har barn som talar om vad maten smakar eller inte smakar."

Intervjuperson B/Socialdemokraterna

"Ja, jag vet, jag tittar ju, läser ju (...) matsedeln lite då och då sådär. Jag, dels så, det är väl inte alltför ofta men någon gång då och då så äter jag ju själv i skolmatsal."

Intervjuperson F/Socialdemokraterna

"Jag borde veta vad som serveras i grundskolan, eftersom matsedlarna är tillgängliga ordentligt, men jag har ju inte brytt mig om att titta på det!"

Intervjuperson D/Miljöpartiet

Det nämndes att det saknas detaljkunskap om kostråden och skolmaten samt att det inte görs någonting för att en bra, näringsriktig måltid ska serveras i grundskolan för att det saknas kunskap bland politiker och att det är där problemet ligger. Men de flesta intervjupersonerna ville ha mer kunskap om skolmaten.

4.2 Den näringsriktiga måltiden

Den näringsriktiga måltiden diskuterades flitigt och var en viktig punkt. Övervägande var åsikten att en näringsriktig måltid är den som Livsmedelsverket rekommenderar. Vissa andra åsikter som framkom om näringsriktighet var att maten ska vara allsidig och varierad för att vara näringsriktig. Man tyckte också att maten ska vara säker, det vill säga fri från bekämpningsmedel.

"Ja, vi har ett ansvar att förse barnen med det näringsinnehåll som faktiskt Livsmedelsverket rekommenderar." Intervjuperson B/Socialdemokraterna

"Så näringsriktig måltid, det är det som våra kostenheter bjuder våra barn, om man äter allt som serveras. Väljer man bort grönsakerna, då blir den inte näringsriktig. Väljer man att äta knäckemackor så blir den heller inte näringsriktig om du väljer bort maten, så att därför är det viktigt att man ser hur barnen äter."

Intervjuperson B/Socialdemokraterna

Livsmedelsverkets råd lyftes fram, både positiva och negativa. En åsikt var att man måste förlita sig på riktlinjerna, en annan att det inte fanns några nyheter bland Livsmedelsverkets rekommendationer. De flesta intervjupersonerna sa att de följer rekommendationerna.

"Ja, men jag tycker de, att de är vettiga. Det är så långt som man kan komma just nu, (...) nej, men jag tycker de är bra. (...) Eh, det är väl så mycket annat här i världen så det finns ingen exakt vetenskap. Men jag tycker att det är bra att det finns ett Livsmedelsverk som försöker att ge ut riktlinjer och analysera utifrån

det läge som finns idag så att man har någonting att rätta sig efter."

Intervjuperson E/Socialdemokraterna

"Det som var sämst är fortfarande det här att Livsmedelsverket propagerar för sina egna kostråd, som är underkända av statens beredning för medicinsk utvärdering sen 2010 två och ett halvt år sen. (...) Det fanns ingen vetenskap bakom kostråden."

Intervjuperson C/Sjukvårdspartiet

4.3 Hälsaspekter

Det framkom att skolmaten är viktig för att eleverna ska orka med skoldagen. Det nämndes att näringsintaget är viktigt för att eleverna ska uppnå resultat och att koncentrationsförmågan är relaterad till skolmaten.

"Måltiderna ska grundlägga och främja en god folkhälsa." Intervjuperson I/Folkpartiet

"Och då känner jag så här att om det kommer så pass många undersökningar på att näringsintaget under dagen är viktigt för att du ska göra bra skolresultat, hela dagen och inte efter frukost på morgonen, utan även längre fram på eftermiddagen. Därför så är det väldigt viktigt." Intervjuperson G/Vänsterpartiet

Ekologisk skolmat var en viktig aspekt som lyftes fram i intervjumaterialet. Det var främst intervjupersoner från Miljöpartiet som återkom till denna punkt. Det nämndes att 25 procent av alla livsmedel som upphandlas ska vara ekologiska, att det helst ska vara närodlat, samt att det handlar om att kunna styra upphandlingar då man ska göra inköp av ekologiska råvaror.

"Men vi har ju liksom tyckt till och vill liksom, och vi har fått till mera resurser till skolmaten i vår kommun, till satsningar på ekologiskt." Intervjuperson A/Miljöpartiet

4.4 Skolmaten som en helhet

Ekonomi har en stor betydelse för att bra skolmat ska kunna upphandlas. Hälften av politikerna lyfte fram ekonomi som en viktig fråga. Ekonomi behöver förbättras och det satsas för lite pengar på skolan. Det nämndes att pengar är en styrande faktor och för att skolmaten ska hålla en bra kvalitet behövs också en bra ekonomi. På en skola i en mindre kommun så tog man medvetet bort en tjänst för att kunna lägga lite mer pengar på maten och servera flera olika rätter.

"Något som är viktigt är det där med upphandlingsproblematiken också, att det är viktigt att det funkar, att man kan upphandla den maten som man vill ha och det ska inte vara sämsta kvalitet som är styrande eller lägsta pris då. Om de korrelerar så är det väldigt olyckligt." Intervjuperson A/Miljöpartiet

Generellt tyckte intervjupersonerna att skolmaten är bra, men menade samtidigt att det fanns mycket att göra för att förbättra den.

"Så att jag tycker skolmaten är bra. (...) Det går alltid att göra mer. (...) Men med de ramarna och de kraven vi har som politiker kring skolmaten tycker jag vi är på god väg." Intervjuperson B/Socialdemokraterna

"Att den skulle kunna vara väsentligt bättre än den är idag. Det är ju det vanligaste klagomålet som vi har när vi är ute på skolor och pratar liksom, att man tycker inte att maten är god, man tycker inte att den är, ser trevlig ut (...). Samtidigt kan man ju säga såhär att skolmaten har ju alltid varit föremål för diskussion." Intervjuperson G/Vänsterpartiet

Atmosfären i skolmatsalen och att se måltiden som en helhet är viktigt för att eleverna ska trivas i skolmatsalen. Skolmåltiden nämndes som en pedagogisk måltid, att eleverna äter med lärare och lär sig äta hälsosamt, samt att bemötandet av skolmåltidspersonalen är en viktig faktor för att atmosfären ska vara positiv. Det är viktigt med variation när det gäller skolmaten och många vill helst se att det finns tillagningskök på skolorna i deras kommuner, för att skolmaten ska bli så näringsriktig och god som möjligt.

5. Diskussion

5.1 Metoddiskussion

Problem som kan uppstå vid semistrukturerade intervjuer är att inte all relevant information kommer fram då frågorna är specifika. För att ställa så relevanta frågor som möjligt i relation till syftet konsulterades handledaren om val av frågor. Det finns också svårigheter med vårt urval gällande representativiteten hos de valda personerna (53). Vi använde oss av ett bekvämlighetsurval och snöbollsurval, medan Strauss och Corbin hänvisar till att använda ett teoretiskt urval för att på bästa sätt upptäcka kategorier och generera teorier (54). Ett problem här är att vi inte använde oss av "Grounded theory" utifrån sin helhet utan bara till en viss del (se under metoddelen). Vi insåg från början att vi inte skulle kunna lära oss att behärska hela teorin, men vi tänkte att vi skulle kunna använda vissa delar av den (öppen kodning, begreppsbildning och kategorisering). Det kan göra att resultatet blivit missvisande och inte ger en tillräckligt god bild av det som faktiskt kom fram under intervjuerna. Då vi har använt oss av en öppen kodning men inte en axial kodning så får vi fram hur problemet ser ut men inte varför (54). Nu i efterhand inser vi att den här metoden var alltför omfattande i förhållande till den tid vi hade att skriva uppsatsen. I efterhand hade vi nog valt en annan metod om vi insett hur komplex den är.

Ett annat problem är att en politiker intervjuades innan vissa av föreläsningarna under seminariet samt att det var under en kort rast på 20 minuter. Det var även mycket folk runt omkring så det kan ha varit ett störningsmoment. Åtta politiker intervjuades efteråt, varav en inte varit med under seminariet. Vid intervjun med den politiker som inte medverkade vid seminariet slopades en fråga då den handlade om vad man hade för förväntningar av seminariet och vad man tyckte var bra eller dåligt med seminariet. Frågorna skickades även ut med mail innan till just den personen, så det är ett annat problem som kan ge missvisande resultat. Vid resterande sju intervjuer skickades endast inledningen i frågeformuläret ut som innehöll syftet med undersökningen och information om intervjun. Intervjupersonernas olika kunskap kring informationsmaterialet från seminariet, samt fallet

där frågorna skickades ut i förväg, kan påverka resultatet, främst frågeställningen om hur mycket politiker vet om näringsriktiga måltider.

Då vissa intervjupersoner intervjuades ansikte mot ansikte och andra via telefon, kan detta ge ett annorlunda utfall då kontakten mellan intervjuperson och intervjuare är olika beroende på intervjuteknik. Det är inte heller bra att göra längre intervjuer på telefon. Det är enklare för intervjupersonen att avbryta under ett telefonsamtal än vid en intervju som man gör ansikte mot ansikte, vilket är särskilt väsentligt när det handlar om kvalitativa intervjuer som för det mesta är långa. Det finns alltid särskild risk för brus på linjen (53).

Egna fördomar och erfarenheter påverkar analysen av materialet. För att minska risken för låg tillförlitlighet, att insamlad data misstolkas, analyserades alla intervjuer tillsammans samt med ett så öppet synsätt som möjligt för att återspegla verkligheten på bästa sätt.

5.2 Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen kopplas samman resultaten och de avsnitt vi har gått igenom i bakgrunden. Vi valde därför att diskutera våra resultat under åtta olika rubriker varav en är *Huvudresultat*. De sju andra rubrikerna är *Styrning av skolmaten*, *Politikers inställning till skolmatsfrågor*, *Vad de olika partierna tänker om skolmat*, *Näringsriktighet*, *Mat och hälsa*, *Måltidsutbud i relation till Livsmedelsverkets råd i skolorna* och *Förbättringsarbete*.

5.2.1 Huvudresultat

Många tyckte att skolmaten är bra, men att det alltid går att göra mer för att förbättra den. Skolmaten är en viktig fråga. Det saknades detaljkunskap kring Livsmedelsverkets råd. De politiker som intervjuades vill ha en bredare kunskap om skolmaten och man känner ett stort förtroende för tjänstemännen. Ansvar för den näringsriktiga skolmåltiden delegeras över till kostenheten. Det upplevdes att de nio politiker som intervjuades hade ett stort engagemang för skolmaten men samtidigt nämndes det fortfarande krävs ett större engagemang kring skolmåltidsfrågor bland politiker. Intervjupersonerna kände på samma gång att de inte kan vara experter på allt. Politiker har stor makt att styra upphandlingar och ställa krav på leverantörer, men har samtidigt lagar och förordningar att förhålla sig till. Flera kommuner har börjat inhandla ekologiska livsmedel. Ekonomin är den mest styrande faktorn och att det satsas för lite pengar på den offentliga skolmåltiden.

5.2.2 Styrning av skolmaten

Som politiker måste man förhålla sig till lagar och förordningar och det komplicerar skolmatsfrågan. Riksdagen bestämmer hur mycket pengar som tilldelas kommunerna och sedan är det politiker i kommunfullmäktige som beslutar hur mycket pengar som går till skolverksamheten (9). En ny lag etablerades den 1 juni 2011, som säger att skolmaten ska vara "näringsriktig" (4-5). Det står inte i lagen vad som är näringsriktigt, men Livsmedelsverkets rekommendationer anges som utgångspunkt (6). Politikerna har ansvar för upphandlingarna och vilka krav man ska ha på leverantörerna. De har inte riktigt kunskap om hur en näringsriktig måltid ska vara uppbyggd, men å andra sidan som en politiker sa, så behöver det inte vara deras ansvar. Man har ett samarbete med tjänstemän, som till exempel kostenhetens personal, och ansvaret för nutritionen ligger just här.

De politiker som fattar beslut om skolmåltiderna behöver djupare kunskaper och ett större engagemang, för att fatta bra beslut (49). Politiker håller i pengarna och då kan man ändå tycka att fler politiker bör ha en bredare kunskap om vad en näringsriktig måltid är, även om det inte är de som utför den praktiska delen. De bör ha en större inblick i hur det ser ut på skolorna i respektive kommun, för att kunna styra sina upphandlingar och ställa krav på leverantörer. Vissa av politikerna höll sig uppdaterade om skolmaten genom att kolla på matsedlar som finns tillgängliga på Internet och en skolmatsapplikation. Vissa åt även ute i skolverksamheterna. De flesta intervjupersonerna angav att de följer Livsmedelsverkets råd och förlitar sig på dem. Det är bra, då Livsmedelsverkets råd är baserade på vetenskapliga studier och garanterar att eleverna får i sig all den näring de behöver. Flera politiker säger att råden verkar vettiga och bra, men på samma gång så tolkar man saker olika på grund av olika synsätt och erfarenheter.

Skolmaten är väsentlig för välmående av folket och har en balanserande roll i vårt samhälle, där det är stora olikheter i hälsa och matvanor mellan olika samhällsgrupper. Därför är det av största vikt att alla medverkande parter samarbetar för att få så bra skolmåltider som möjligt (49).

5.2.3 Politikens inställning till skolmatsfrågor

Enligt en granskning av SkolmatensVänner hade de flesta kommunerna något slags politiskt föreskrivet mål för skolmaten. Resultat från den undersökningen visade att drygt 40 procent av politiker hade brister i kunskap kring Livsmedelsverkets råd. I kommuner med föreskrivna mål så visade det sig att kunskapen kring råden var högre (20). Socialdemokraterna, Folkpartiet och Vänsterpartiet har inte nämnt någonting specifikt om skolmaten i sina partipolitiska program (25, 29, 31) medan Sjukvårdspartiet och Folkpartiet tog upp detta (27, 33). Det låter som att man inom de olika kommunerna är på god väg då de flesta har ett politiskt definierat mål för skolmaten, men nästan hälften av politikerna har för lite kunskap om Livsmedelsverkets råd (20) och det bör man beakta och skapa åtgärder för. Som sagt så fick Livsmedelsverket ett uppdrag från regeringen att sammanställa ett material för alla aktörer som jobbar inom den offentliga måltidsverksamheten. Det gällde främst riktad information och vägledning till beslutsfattarna och politikerna (1), vilket verkar ha tagits emot på ett positivt sätt och engagerat en del av politikerna.

I utvärderingen av "Bra mat i skolan" säger mer än hälften av skollärdarna att kommunen har en allomfattande måltids- eller folkhälsopolicy där skolmaten är integrerad. Kostcheferna uppgav att ett större engagemang bland de förtroendevalda var viktigast för att göra skolmåltiderna bättre (49). Det kan dock vara problematiskt då omständigheterna skiljer sig åt från skola till skola. Vissa skolor har mer resurser än andra och vissa har tillagningskök medan andra har ett mottagningskök. Miljöpartiet skriver på deras hemsida att alla skolor bör ha ett tillagningskök (28). Alla skolor har inte lika stor budget att utgå ifrån och man prioriterar olika, vad man vill satsa mest pengar på. Det man skulle kunna önska sig är ett bättre samarbete mellan politiker och tjänstemän, även om det sker mer eller mindre inom de olika kommunerna, för då tror vi att man kan komplettera varandra och hjälpas åt både med kunskap och ekonomi.

Många pratade om vikten av att ha ekologisk mat i skolan och att det handlar om att kunna styra upphandlingar då man ska upphandla ekologiska råvaror. Främst så var det intervjupersonerna från miljöpartiet som tog upp denna fråga och det var också enda partiet

som hade skrivit om ekologisk skolmat i sitt partipolitiska program (27). År 2006 formulerade regeringen ett nationellt inriktningsmål för att öka upphandling och konsumtion av certifierade ekologiska livsmedel i den offentliga sektorn till 25 procent (15). Enligt Ekomatcentrum undersökning om ekologiska livsmedel år 2011, hade inköp av ekologiska livsmedel ökat sedan år 2010. Kommuner och landsting som fick mer pengar för upphandling av ekologiska livsmedel, hade i snitt en högre andel ekologiska produkter, än de som inte fick ett tillskott (16). Ökningen av inköpta ekologiska livsmedel går sakta men säkert framåt. Men som med allt så har ekonomin en stor inverkan. Frågan är sen om man som politiker och kostchef just prioriterar frågan angående inköp av ekologiska livsmedel. Ju mer efterfrågan det blir på ekologiskt, ju mer ekologisk kommer förmodligen tas in av leverantörerna och då uppstår en större konkurrens på marknaden som leder till bättre avtalspriser. Politiker kan styra mycket med upphandlingar, genom att ge ett högre ekonomiskt kapital, lära sig mer om hur man ska upphandla och om vilka krav man kan ställa på leverantörer. Det borde satsas mer på att få ut information om upphandlingar.

Vissa åt även ute i skolverksamheterna. Många av de som kom till skolmatsseminariet (23) var också där för att få ny information. Det var någon enstaka som inte höll sig uppdaterad, men många ville ha mer kunskap om skolmaten. Det verkar inte finnas stor kunskap om vad som serveras i skolorna, men samtidigt kan vi inte dra en slutsats då vi endast intervjuat nio politiker. Fler och fler politiker borde få en större inblick i skolmaten och smaka på maten. Det finns nog inte tid att göra det allt för ofta, men aktörer inom skolmåltidssektorn kan ju också testa att bjuda in politiker till skolan.

Vi deltog på Livsmedelsverkets seminarium (23) och upplevde att det var väldigt bra och matnyttiga frågor som togs upp och materialet var väl sammanställt. Det var synd att det inte dök upp fler beslutsfattare än de som deltog, vilket kan visa på ett bristande engagemang hos ett flertal politiker. De flesta hade positiva synpunkter om seminariet och tyckte att det var en bra blandning av information. Det var mycket som politikerna visste sedan innan, men de tyckte att det var en del ny information som togs upp också.

5.2.4 Vad de olika partierna tar upp om skolmaten

Samtliga politiker som vi intervjuade ville att skolmaten ska vara bra, hålla en hög kvalitet samt vara näringsriktig. Det är bra att alla håller med om att det är en viktig fråga så att skolmatsfrågan lyfts fram. De politiker vi intervjuade från Miljöpartiet framhöll hur viktigt det är att ha ekologisk skolmat och närproducerat för att se till att miljön påverkas så lite som möjligt. Detta framkom också på miljöpartiets hemsida och i deras partipolitiska program (27-28). Politiker som vi intervjuade från Folkpartiet och Socialdemokraterna ville också att skolmaten till en viss del ska vara ekologisk. Det framkom inte någon information om ekologisk skolmat i Folkpartiets och Socialdemokraternas politiska program. Då det finns ett nationellt inriktningsmål för att öka konsumtionen av ekologiska livsmedel (15) är det bra att politiker tar detta i beaktande när man planerar sina upphandlingar. Alla partierna tyckte att skolorna ska utrustas med tillagningskök för att maten ska kunna lagas från grunden och därmed bli mer näringsriktig. Det var bara Miljöpartiets som tog upp tillagningskök på sin hemsida (28). Socialdemokraterna, Folkpartiet och Miljöpartiet vill också att det alltid ska finnas alternativa rätter. Det är bra att politikerna vill satsa på skolmaten så att barnen får den näring de behöver för att må bra och kunna prestera bra i skolan. Generellt tyckte partierna att skolmaten kan bli bättre och politiker från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill att man ska arbeta med upphandlingar för att förbättra skolmaten. Folkpartiet,

Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill också arbeta med uppföljningar för att höja kvaliteten på skolmaten. På Miljöpartiets och Vänsterpartiets hemsida står det om att de vill utföra ett kvalitetslyft för skolmaten (28, 32). Vänsterpartiet tycker även att det är viktigt att tillföra kompetensen för att en bra, näringsriktig skolmåltid ska kunna serveras. På Folkpartiets hemsida kan man också läsa att de använder skolpengen för en informationskampanj om den näringsriktiga måltiden (30). Socialdemokraterna, Folkpartiet, Miljöpartiet samt Vänsterpartiet följde alla Livsmedelsverkets riktlinjer, så man förlitar sig på Livsmedelsverket och tycker råden är bra.

Då de flesta politikerna som vi intervjuade var från Miljöpartiet och Socialdemokraterna så var intervjumaterialet mer omfattande för dessa partier än för Vänsterpartiet, Folkpartiet och Sjukvårdspartiet.

5.2.5 Hur politikerna arbetar för en näringsriktig skolmåltid

Enligt Livsmedelsverkets riktlinjer ska maten vara näringsriktig och en lunch bör utgöra 25-35 procent av det dagliga energi- och näringsbehovet (2). Men det är viktigt att man tar hänsyn till helheten, det vill säga måltidsmiljön, att maten ser aptitlig ut, att det är en optimal ljudnivå, att lunchen inte serveras innan klockan 11 och att barnen får tillräcklig tid på sig att äta. Förhållanden såsom tidpunkten måltiden serveras och hur lång tid barnen har på sig att äta, inverkar på hur stor mängd mat barnen äter (39). Flertalet av de intervjuade politikerna diskuterade Livsmedelsverkets kostråd och såg att de var en hjälp för skolverksamheten i arbetet att ge eleverna näringsriktiga måltider. Det är upp till varje kommun, förskola och skola att själva bestämma hur man vill jobba för att gynna goda matvanor (10). Livsmedelsverkets råd för bra mat i skolan kan användas för handledning, support och tips för att ge goda matvanor (49). Det var någon enstaka som inte tyckte att råden var giltiga, men överlag så var det mestadels positivt. De flesta följde råden. Om en skola följer råden är skolmaten med största sannolikhet näringsriktig (6). I utvärderingen av "Bra mat i skolan" så sa kostcheferna att den främsta orsaken till att skolorna inte följer råden, är att råden bara är just råd och inget de måste följa. De sa även att det inte fanns stort intresse bland beslutsfattare och skolledare att följa råden (49). Vi upplevde dock att de politiker vi pratade med hade ett stort intresse för skolmatsfrågorna.

Råden om "Bra mat i skolan" är till för att ge stöd och vägledning för att kunna tillaga en näringsriktig skolmåltid (1). Livsmedelsverkets råd kommer från en statlig myndighet som många förhåller sig till och utgår ifrån. Det finns dock fortfarande brister i kunskap om råden hos politiker. Projektet Nationellt kompetenscentrum som skapades av Livsmedelsverket i uppdrag från regeringen, kan vara en ytterligare hjälp i arbetet med att vägleda aktörer inom den offentliga sektorn till att samarbeta och arbeta mot gemensamma mål. Man vill förbättra den kunskap som finns bland olika aktörer. Seminarierna som har gjorts under hösten runt om i landet är en del av arbetet (56).

Många tyckte också att atmosfären är viktig. För att barnen ska äta av maten krävs en lugn miljö, att de har tid på sig att äta och att de får ett trevligt bemötande i matsalen av personalen. Det är viktigt att maten ser aptitlig ut och ligger fint upplagd på tallriken. Även om maten är näringsriktig så behöver det inte betyda att eleverna äter av den. Man måste se till helheten. Helheten är självklart viktig att ta hänsyn till, för man äter med ögonen som man brukar säga och hela måltidsmiljön inverkar. Man kan exempelvis lägga fina dukar på borden, möblera så att det inte är så trångt, sätta upp avskiljningsväggar för att sänka ljudnivån och sätta upp fina

gardiner. Med små förändringar kan man åstadkomma mycket. Schemaläggningen av lunchen skapar nog stress då lunch och rast är sammanvävda. Många elever äter snabbt för att hinna med att ta rast och det medverkar till att de inte äter upp all mat, utan slänger maten som är kvar på tallriken och springer ut till rast. Det framkom att det är viktigt med skolmaten för att elever ska orka prestera i skolan hela dagen, ha en god koncentrationsförmåga och få i sig alla näringsämnen de behöver.

5.2.6 Måltidsutbud i relation till Livsmedelsverkets råd i skolorna

När det gäller måltidsutbudet så var det många som påpekade att variation är viktigt. Barnen ska ha större valmöjligheter och få mat att äta utifrån deras behov, till exempel om det är någon som är allergisk, vegetarian eller på grund av religiösa skäl. Livsmedelsverkets råd om "Bra mat i skolan" säger att alla elever ska erbjudas minst två maträtter plus ett vegetariskt alternativ (1). Enligt "SkolmatSveriges" nationella baslinjestudie, där 191 skolor medverkade, erbjöd cirka hälften av skolorna endast en rätt. Det var bara några få skolor som erbjöd ett vegetariskt alternativ till alla elever. Nästan alla skolorna erbjöd elever i behov av medicinsk specialkost en särskild maträtt (6). Det kan vara ekonomiska orsaker bakom (49), att bara hälften av de 191 skolorna serverade en rätt (6). Det kan också bero på om man har ett tillagningskök eller ett mottagningskök och hur pass engagerade politiker och skolmåltidspersonal inom olika kommuner är i skolmåltidsfrågor.

För att barnen ska må bra togs säker mat upp. Att maten är säker är viktigt för att barnen inte ska bli sjuka när de äter av den. Det nämndes också att lärarna äter med eleverna och ser det som ett lärotillfälle, en pedagogisk måltid. Lärarna blir som förebilder för eleverna. Om lärarna visar på att det är bra att äta hälsosamt så är chansen större att eleverna tar efter.

5.2.7 Förbättringsarbete

Det finns en hel del brister på olika skolor, då det kan behövas ytterligare fortbildning hos skolpersonal, tillbyggnad av tillagningskök och så vidare. Vissa verkar ha något sorts samarbete med tjänstemännen och kontakt med kostenheten. Man vill öka sina resurser i form av kompetent personal. De tänker även på att ha ett förbättrat underlag inför upphandlingar, så att livsmedlen som köps in är av god kvalitet.

Med det webbaserade instrumentet "SkolmatSverige", får kommuner och skolor hjälp att utvärdera, dokumentera och utföra en förbättring av skolmatens kvalitet. Många brukar inte göra någon uppföljning och det är ett relativt nytt verktyg som finns på "SkolmatSveriges" hemsida. Det här kan vara ett smidigt sätt att utföra en systematisk uppföljning av aspekter såsom måltidsutbud, näringsriktighet, säker mat, service, pedagogik, miljöpåverkan, organisation och styrning (59).

Det är upp till politikerna att se till att kompetensen finns för att förbättringsarbetet när det gäller skolmåltiden ska gå framåt. Det finns också en tidsaspekt att ta i beaktande. De flesta politiker har andra viktiga frågor på sitt bord, så tiden är knapp. Man kan tycka att de bör vara mer insatta i skolmatsfrågorna. Det verkar som att politiker har ett stort förtroende för tjänstemännen som jobbar inom den offentliga måltidsverksamheten, men man kan dock få en uppfattning av att det inte finns ett tillräckligt stort engagemang eller tid för att diskutera och hjälpa aktörer inom måltidsverksamheterna med svåra måltidsfrågor. Skolmåltidspersonalen känner nog att de inte får tillräckligt med stöd och att politiker inte har tillräckligt med goda

kunskaper. Samtidigt kan man inte begära att de ska kunna allt, men enligt ett flertal som vi intervjuade så anser man att skolmaten är en viktig fråga men att den är komplex. Men det var kul att se att just de politiker som både deltagit på seminariet och tackat ja till att delta i vår undersökning, trots allt visat ett intresse och tagit sin tid att besvara våra frågor om skolmaten.

6. Slutsats

Politiker anser att skolmaten är bra men att den kan bli bättre. Nästan alla intervjuade politiker tycker att en näringsriktig måltid är den som Livsmedelsverket rekommenderar. Det finns en bristande kunskap hos politiker om den näringsriktiga skolmåltiden. En djupare kunskap om skolmaten behövs för att förbättra den ytterligare. Ett närmare samarbete mellan politiker och kostenheten kan underlätta arbetet, då politiker har större styrningsförmåga att göra upphandlingar och tilldelar pengar till skolorna, medan kostenheten har mer kunskap om näringsaspekter. Politiker arbetar med upphandlingar för att se till att en näringsriktig skolmåltid serveras. Ekonomin är en viktig faktor för att kunna styra upphandlingar. Man vill satsa mer på ekologiska produkter och det är bra att tänka på när underlaget för upphandlingarna görs. Vi tror att det krävs ett större engagemang bland politiker. Det handlar om helheten och det räcker inte att skolmåltiden är näringsriktig för att elever ska äta av skolmaten.

Eftersom underlaget inte var tillräckligt stort och vi inte använde metoden "Grounded theory" utifrån sin helhet, kan vi inte dra några säkra slutsatser, men skolmaten verkar vara viktig fråga. Fördjupade studier inom detta fält föreslås. Detta för att ytterligare uppmärksamma skolmåltider från en högre beslutsfattarnivå. Mer fokus behövs kring politikernas ställning till skolmaten.

7. Tack

Vi skulle vilja tacka vår handledare Malin Skinnars Josefsson för allt stöd, positiv feedback och uppmuntran under vår skrivprocess. Utan din kritiska granskning och värdefulla kommentarer hade det inte blivit en lika bra uppsats. Sedan skulle vi vilja ge ett stort tack till alla de politiker som ställt upp för oss. Utan er skulle vi inte ha kunnat skriva denna uppsats. Ni har gett oss värdefulla åsikter och kommentarer kring ert arbete för skolmaten och det har varit jätteintressant och roligt att skriva om.

Frida Hartland

Manal Diraoui

Uppsala, januari 2013

8. Referenslista

1. Livsmedelsverket. Bra mat i skolan. [webbdokument]. 2012 [läst 2012-11-11]. Tillgänglig: http://www.slv.se/upload/dokument/mat/mat_skola/Bra_mat_i_skolan_2007.pdf
2. Livsmedelsverket. Svenska näringsrekommendationer. [webbdokument]. 2010 [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: http://www.slv.se/upload/dokument/mat/rad_rek/SNR2005.pdf
3. Aranceta Bartrina J, Pérez-Rodrigo C. Resources for a healthy diet: school meals. *British Journal of Nutrition* 2006; 96(1):78–81. <http://www.learningbenefits.net/Publications/ResReps/ResRep18.pdf>
4. Sveriges riksdag. Skollag (2010:800). [webbdokument]. 2010 [läst 2012-11-11]. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/#K10
5. Skolverket. Mat i skolan. [webbsida]. 2012 [läst 2012-11-11]. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/mat-i-skolan-1.185012>
6. Patterson E, Lilja K, Schäfer Elinder L. Kartläggning av svenska skolmåltider 2011- resultat från SkolmatSveriges nationella baslinjestudie före den nya skollagen. [webbdokument]. 2012 [läst 2012-11-11]. Tillgänglig: http://www.skolmatsverige.se/sites/skolmatsverige.se/files/SkolmatSveriges_rapport_skolm%C3%A5ltider_2012_0.pdf
7. Regeringen. Uppdrag till Livsmedelsverket om näringsriktig skolmat samt skolmåltidens utformning. [webbsida]. 2011 [läst 2012-11-11]. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/95/16/bc7ee0e8.pdf>
8. Livsmedelsverket. Uppdrag till Livsmedelsverket om näringsriktig skolmat. [webbsida]. 2011 [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: <http://www.slv.se/sv/grupp3/Pressrum/Nyheter/Pressmeddelanden/Uppdrag-till-Livsmedelsverket-om-naringsriktig-skolmat/>
9. Sveriges riksdag. Riksdagens uppgifter. [webbsida]. 2011 [läst 2012-11-22]. Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/sv/Sa-funkar-riksdagen/Riksdagens-uppgifter/>
10. Skolmatens Vänner. Så kan du påverka. [webbsida]. n.d. [läst 2012-12-06]. Tillgänglig: http://www.skolmatensvanner.se/sa_kan_du_paverka.php
11. Sveriges kommuner och landsting. Kommunallagen. [webbsida]. 2011 [läst 2012-12-11]. Tillgänglig: http://www.sk1.se/vi_arbetar_med/demos/demokratiutveckling/kommunallagen
12. Riksdagen. Lag (2007:1091) om offentlig upphandling. [webbdokument]. 2012 [läst 2013-02-09]. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/_sfs-2007-1091/
13. Miljöstyrningsrådet. Hållbar upphandling. [webbsida]. n.d. [läst 2012-12-21]. Tillgänglig: <http://www.msr.se/sv/upphandling/>

14. Miljöstyrningsrådet. Socialt ansvarsfull upphandling. [webbsida]. n.d. [läst 2012-12-21]. Tillgänglig: <http://www.msr.se/sv/Upphandling/Socialt-ansvar/>
15. Regeringen. Regeringens skrivelse 2005/06:88. [webbsida]. 2006 [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/04/96/07b5265d.pdf>
16. Eko-Mat Centrum. Ekologiskt i offentliga storhushåll 2011. [webbdokument]. 2012 [läst 2012-12-11]. Tillgänglig: <http://www.ekomatcentrum.se/files/Rapport%20kommunenkat%202012.pdf>
17. Bengtsson A, Rastamo J. Ökning av ekologisk skolmat - är det möjligt? Inköparens uppfattningar om ekologiska inköp i offentliga skolmåltidsverksamheter. Göteborg: Institutionen för mat, hälsa och miljö, Göteborgs universitet; 2008. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/24810/1/gupea_2077_24810_1.pdf
18. Andersson Löfström, L. & Ejneröos, J. Tugga pressat kött eller äta ekologiskt?: En undersökning om miljömedvetenheten gällande skolmaten i tre kommuner. Stockholm: Institutionen för idrotts- och hälsovetenskap, Gymnastik- och idrottshögskolan; 2010. <http://gih.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:389533>
19. Hammarstedt J. Ekologisk skolmat blev inte dyrare. Arbetarbladet. 2009 25 september [läst 2013-01-08]. Tillgänglig: <http://arbetarbladet.se/nyheter/ockelbo/1.1383356-ekologisk-skolmat-blev-inte-dyrare>
20. SkolmatensVänner. Resultatsammanställning: SkolmatensVänners undersökning bland förtroendevalda kommunpolitiker om skolmat och förskolemat. [webbdokument]. 2008 [läst 2012-12-06]. Tillgänglig: http://www.skolmatensvanner.se/pdf/politiker_om_skolmaltider_2008.pdf
21. Sorhaindo A, Feinstein L. What is the relationship between child nutrition and school outcomes? [webbdokument]. 2006 [läst 2012-11-22]. Tillgänglig: <https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/WBL18.pdf>
22. Livsmedelsverket. Välkomna: Regeringens vision - Sverige - det nya matlandet. [webbdokument]. 2012 [läst 2012-11-20]. Tillgänglig: http://www.slv.se/upload/dokument/mat/kompetenscentrum_maltider/Måltidens%20mervärden%20Eva%20Sundberg.pdf
23. Livsmedelsverket. Seminarier om skolmåltider. [webbdokument]. 2012 [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: <http://www.slv.se/skolmat>
24. Conradsson S, Skansen S. Skolluncher-en jämförelse mellan riktlinjer och matsedlar. Göteborg: Institutionen för hushållsvetenskap, Göteborgs universitet; 2006. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/24816/1/gupea_2077_24816_1.pdf
25. Socialdemokraterna. Partiprogram för Socialdemokraterna. [webbdokument]. 2001 [läst 2013-02-24]. Tillgänglig: <http://www.socialdemokraterna.se/upload/Central/dokument/pdf/V%C3%A5rt%20parti/partip>

rogram.pdf

26. Socialdemokraterna. Skola. [webbdokument]. N.d. [läst 2013-02-24]. Tillgänglig: <http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Grundskola/>
27. Miljöpartiet. Den skapande människan - verktygen att förändra i var människas hand. [webbdokument]. N.d. [läst 2013-02-24]. Tillgänglig: <http://www.mp.se/om/partiprogram/kapitel-3>
28. Miljöpartiet. Bra mat från ekologiskt jordbruk. [webbdokument]. N.d. [läst 2013-02-24]. Tillgänglig: <http://www.mp.se/politik/mat-och-jordbruk>
29. Folkpartiet. FolkpartietLiberalerna: Frihet att växa. [webbdokument]. N.d. [läst 2013-02-24]. Tillgänglig: http://www.folkpartiet.se/ImageVault/Images/id_16308/scope_0/ImageVaultHandler.aspx
30. Folkpartiet. Elevhälsa. [webbdokument]. N.d. [läst 2013-02-24]. Tillgänglig: <http://www.folkpartiet.se/var-politik/snabba-fakta/elevhalsa/>
31. Vänsterpartiet. Partiprogram. [webbdokument]. 2012 [läst 2013-02-24]. Tillgänglig: <http://www.vansterpartiet.se/material/partiprogram/>
32. Vänsterpartiet. Skolan. [webbdokument]. 2013 [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: <http://www.vansterpartiet.se/politik/skolan-2/>
33. Sjukvårdspartiet. Vad vi vill. Program 2006. [webbdokument]. N.d [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: http://www.sjukvardspartiet.org/SVPr/Vad_vi_vill.html
34. Persson Osowski, C. The Swedish School Meal as a Public Meal: Collective Thinking, Actions and Meal Patterns. Uppsala: Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet; 2012.
<http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&ved=0CJABEBYwCQ&url=http%3A%2F%2Fuu.diva-portal.org%2Fsmash%2Fget%2Fdiva2%3A544062%2FFULLTEXT01&ei=ebevULX3CYSq4ATc7YG4Cg&usq=AFQjCNHDAQ8faa3tPjIgo61BCvOkEn8QnQ&sig2=tLSS4MRIUu9WBd7>
35. Tikkanen I, Urho U-M. Free school meals, the plate model and food choices in Finland. *British Food Journal* 2009;111(2):102-119.
36. Sveriges riksdag. Skollag (1985:1100). [webbsida]. 2010 [läst 2013-02-23]. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-19851100_sfs-1985-1100/
37. Folkhälsoguiden. Riktlinjer för skolluncher - råd, tips och mängdtabeller. [webbdokument]. 2010 [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: <http://www.folkhalsoguiden.se/upload/Mat/Riktlinjer%20skolluncher.pdf>
38. Edwards JSA, Meiselman HL, Edwards A, Leshner L. The influence of eating location on the acceptability of identically prepared foods. *Food Quality and Preference*. Elsevier

2003;14(8):647-652.

39. Bengtsson J, Persson A. Äter 8 och 11 åringar enligt Livsmedelsverkets riktlinjer för skolmaten? Kristianstad: Institutionen för beteendevetenskap, Högskolan Kristianstad; 2003. <http://hkr.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:230646>

40. WHO. Nutrition for Health and Development - A global agenda for combating malnutrition. [webbdokument]. 2000 [läst 2012-01-27]. Tillgänglig: http://whqlibdoc.who.int/hq/2000/WHO_NHD_00.6.pdf

41. Belot M, James J. Healthy School Meals and Educational Outcomes. [webbdokument]. 2009 [läst 2012-11-11]. Tillgänglig: https://www.iser.essex.ac.uk/files/iser_working_papers/2009-01.pdf

42. Øverby NC, Klepp KI, Bere E. Introduction of a school fruit program is associated with reduced frequency of consumption of unhealthy snacks 1–3. *Am J Clin Nutr* 2012;96:1100–1103.

43. Livsmedelsverket. Riksmaten - barn 2003: livsmedels- och näringsintag bland barn i Sverige. [webbdokument]. 2003 [läst 2012-01-02]. Tillgänglig: http://www.slv.se/upload/dokument/rapporter/kostundersokningar/riksmaten%20_%20barn_2003_livsmedels_och_naringsintag_bland_barn_i_sverige.pdf

44. Becker W, Enghardt Barbieri H. Svenska barns matvanor 2003 – resultat från enkätfrågor. [webbdokument]. 2003 [läst 2013-01-02]. Tillgänglig: <http://www.slv.se/upload/dokument/mat/matvanor/Barns%20matvanor%202003%20resultat%20enk%C3%A4t.pdf>

45. Andersson I, Mårtensson A. Skolmat i Sverige och England: En observationsstudie kring skolmaten och elevers matvanor i en svensk respektive engelsk skola. Kristianstad: Enheten för lärarutbildning, Högskolan Kristianstad; 2008. <http://hkr.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:231228>

46. Ahlgren J, Winroth A. Vad innebär bra skolmat? Näringsmässigt planerade skolmåltider i Västsverige. Göteborg: Institutionen för kost- och idrottsvetenskap, Göteborgs universitet; 2012. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/30701/1/gupea_2077_30701_1.pdf

47. Higgs J. The Health Education Trust and the health of young people today and tomorrow. *Nutrition & Food Science* 2004;34(4):156-160.

48. Macdiarmid J, Loe J, Craig LCA, Masson LF, Holmes B, McNeill G. Meal and snacking patterns of school-aged children in Scotland. *European Journal of Clinical Nutrition* 2009;63:1297–1304. <http://www.nature.com.ezproxy.its.uu.se/ejcn/journal/v63/n11/pdf/ejcn200987a.pdf>

49. Brugård Konde Å, Carlbom Härd A. Utvärdering Bra mat i skolan. [webbdokument]. 2009 [läst 2012-11-25]. Tillgänglig: http://www.slv.se/upload/dokument/rapporter/mat_naring/2009_utvardering_bra_mat_i_skolan.pdf

50. Artman M. Jag vill ha blommig falukorv till lunch!: En rapport om skolmåltidsverksamheten i Helsingborg. Lund: Institutionen för kommunikation, Lunds universitet; 2004.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1328919&fileOId=1328920>
51. Egerup Produktions AB. Skolmaten. [webbsida]. n. d. [läst 2012-12-11]. Tillgänglig: <http://www.dinskolmat.se>
52. Simma, M. En valideringsstudie av SkolmatSverige: Hur pass väl mäter ett webbaserat verktyg utbud och livsmedelsval vid servering av skolluncher? [webbdokument]. 2011 [läst 2012-11-11]. Tillgänglig: <http://www.folkhalsoguiden.se/upload/Validering,%20ett%20samarbete%20mellan%20Ume%C3%A5%20Universitet%20och%20Karolinska%20Instituet.pdf>
53. Bryman A. Samhällsvetenskapliga metoder. Malmö: Liber; 2001.
54. Strauss A, Corbin JM. Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. Uppl 2. Kalifornien: Sage Publications, Inc; 1998.
55. Backman J. Rapporter och uppsatser. Uppl 2. Danmark: Narayana Press; 2008.
56. Livsmedelsverket. Nationellt kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg. [webbsida]. 2012 [läst 2012-01-08]. Tillgänglig: <http://www.slv.se/sv/grupp1/Mat-och-naring/Maltider-i-var-d-skola-omsorg/Nationellt-kompetenscentrum/>
57. Abrahamsson L, Andersson A, Becker W, Nilsson G. Näringslära för högskolan. Uppl 5. Stockholm: Liber; 2006.
58. Livsmedelsverket. Frågor och svar om D-vitamin. [webbsida]. 2012. [läst 2013-01-05]. Tillgänglig: <http://www.slv.se/sv/Fragor--svar/Fragor-och-svar/Mat-och-naring/Fragor-och-svar-om-D-vitamin/>
59. SkolmatSverige. Bra skolmat helt enkelt! [webbdokument]. 2012 [läst 2013-01-27]. Tillgänglig: <http://www.skolmatsverige.se/>

Bilagor

Bilaga 1.

Arbetsfördelning

Planering och skrivning av uppsatsarbetet 50/50

Litteratursökning 50/50

Intervjuer och transkribering 50/50

Analys 50/50

Bilaga 2.

Semistrukturerad intervju – skolmaten

Information

Syftet med denna intervju är att undersöka hur politiker ser på skolmaten i grundskolan och vad dem anser är en näringsriktig måltid. Det är frivilligt att delta i denna undersökning, alla är anonyma och du kan dra dig ur när som helst. Vi spelar in intervjun, är det ok?

Intervjumaterialet kommer endast användas av oss, Frida Hartland och Manal Diraoui, studenter vid Uppsala universitet, Institutionen för kostvetenskap.

Fråga 1.

Vad tycker du om skolmaten?

Fråga 2.

A) Vad är dina förväntningar av detta seminarium?

B) Vad tycker du är bra/dåligt?

Fråga 3.

Vad har du för känsla av att politiker gör för att en bra, näringsriktig måltid ska serveras i grundskolan?

Fråga 4.

Vad anser du är en näringsriktig måltid?

Fråga 5.

Vad tycker du om Livsmedelsverkets riktlinjer för skolmaten?

Fråga 6.

Vad vet du om vad som serveras i grundskolan?

Fråga 7.

Tycker du att skolmaten är bra idag?

Fråga 8.

Hur arbetar ni för en näringsriktig skolmåltid?

Om du är intresserad att ta del av uppsatsen kan jag ta din e-mail och skicka den i februari.

Tack för din tid!

Bilaga 3.

De olika intervjupersonerna

Intervjuperson A

Parti: Miljöpartiet

Intervju datum: 2012-11-28

Kön: Man

Intervjuperson B:

Parti: Socialdemokraterna

Intervju datum: 2012-12-06

Kön: Kvinna

Intervjuperson C:

Parti: Sjukvårdspartiet

Intervju datum: 2012-12-06

Kön: Man

Intervjuperson D:

Parti: Miljöpartiet

Intervju datum: 2012-12-07

Kön: Man

Intervjuperson E:

Parti: Socialdemokraterna

Intervju datum: 2012-12-09

Kön: Man

Intervjuperson F:

Parti: Socialdemokraterna

Intervjudatum: 2012-12-10

Kön: Man

Intervjuperson G

Parti: Vänsterpartiet

Intervju datum: 2012-12-12

Kön: Man

Intervjuperson H:

Parti: Miljöpartiet

Intervju datum: 2012-12-16

Kön: Kvinna

Intervjuperson I:

Parti: Folkpartiet

Intervju datum: 2012-12-17

Kön: Man

Bilaga 4.

Exempel på hur kodord valdes ut i de transkriberade intervjuerna

Exempel från intervjun med intervjuperson A;

Intervjuperson A: "Ja något som är viktigt är det där med upphandlingsproblematiken ["upphandling"] också, att det är viktigt att det funkar, att man kan upphandla den maten som man vill ha och det ska inte vara sämsta kvalitet som är styrande eller lägsta pris ["kvalitet vs ekonomi"] då om de om det korrelerar så är det väldigt olyckligt. Meningen är ju att det ska vara näringsriktigt ["näringsriktig" in vivo], att man inte ska chansa med barnens utveckling [barns utveckling" in vivo] utan det är viktigt att de får bra mat ["bra mat" in vivo] och de inte får i sig konstiga ämnen som vi idag inte vet om de är hälsosamma ["hälsosamma livsmedel"] eller om dem är farliga ["farliga ämnen"]."

Exempel från intervjun med intervjuperson B;

Intervjuperson B: "Nej, men någonstans utgår det från ekonomin ["ekonomi" in vivo], eh, och av den pengarna vi har så, så är det viktigt att det blir en, en helhet ["helhet" in vivo]. Det jag tycker är viktigast som politiker är att få både personal, men framförallt barn och föräldrar och förstå att det här med maten inte är någon bisak i skolan ["inkludera barn och föräldrar"] ["skolmaten ingen bisak"]. Eh, det är en, ja, man kan säga att det är en lektion det också ["pedagogisk måltid"]. Alltså, det är så viktigt med maten i skolan för barnen för att de ska klara sin, sin skoldag ["skolmat för att orka"]. Vi har ett tydligt krav i anonym kommun på att vi ska höja måluppfyllelsen ["krav på måluppfyllelse"] i skolan, åt våra elever. Och det är klart att om man inte äter så orkar man inte skoldagen ["skolmat för att orka"]."

Exempel från intervjun med intervjuperson F;

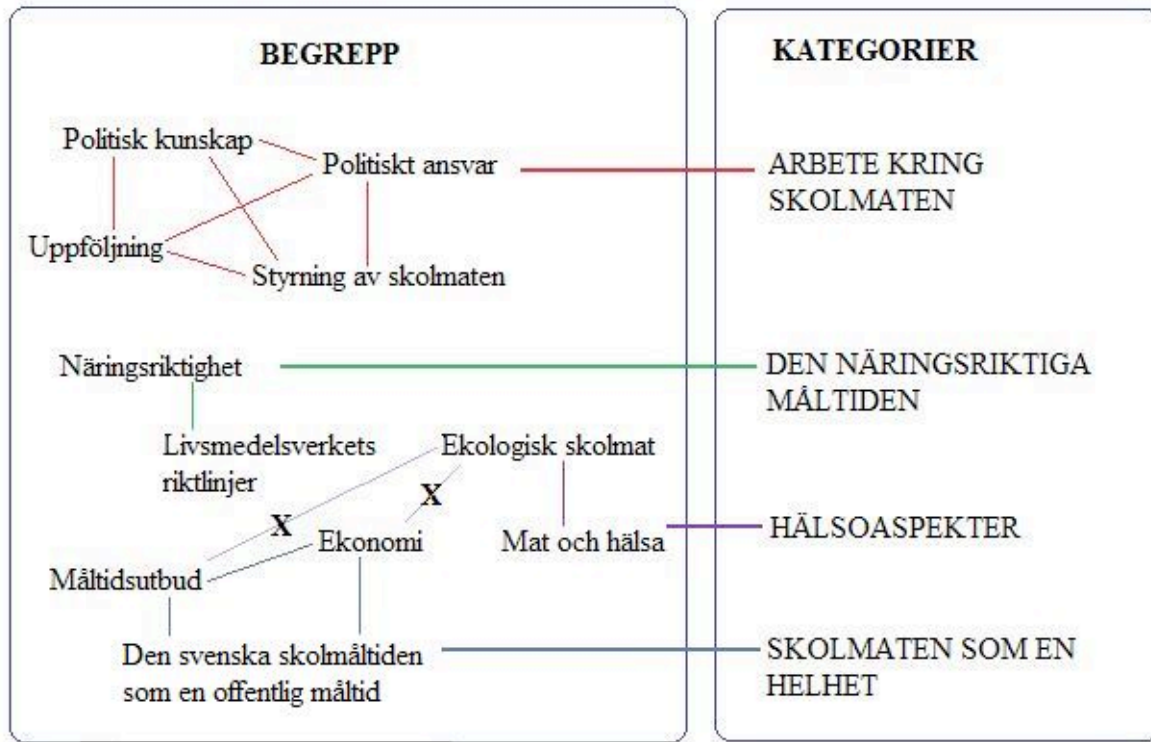
Intervjuperson F: "Ja, min bild att vi, vi i vår kommun har en bra skolmat ["bra skolmat" in vivo], så sen, vissa rätter är populärare än andra men alltså att det, vi har, när vi diskuterar det så, min känsla är ändå att vi har en hyfsad bra variation ["variation" in vivo] och de flesta tycker ändå att den är bra för att vara en lunch, en skollunch och så."

Intervjuare: "Ja, eh och fråga åtta är lite liknande fråga tre då, hur arbetar ni för en näringsriktig skolmåltid?"

Intervjuperson F: "Ja hur arbetar alltså, på nått sätt så, ansvaret ligger på den som är ansvarig för kostenheten ["kostenheten ansvarig för skolmaten"] och då är det mer att vi, vi är nyfikna ["nyfikenhet"], vi ställer frågor till chefen för vår kostenhet och hör hur, hur funkar det, liksom hur tänker ni på kostenheten, att vi mer visar ett engagemang ["engagemang" in vivo] mer än att, alltså vi är inte med och liksom detaljstyr ["ingen politisk detaljstyrning"]."

Bilaga 5.

Kategorisering utifrån kodord och begrepp

Bilaga 6.

Tabell 1. Kodorden under kategorin *Arbete kring skolmaten*

Intervjuperson	Styrning av skolmaten	Politiskt ansvar	Politisk kunskap	Uppföljning
Intervjuperson A (Miljöpartiet)	["skolmaten komplex"] ["samarbete"] ["okritiskt"] ["lagstiftningen" in vivo] ["resurser" in vivo] x2	["ambitioner"] ["uppfylla skolmatskraven"] ["följa kostråden"] x2 ["upphandling" in vivo] x3 ["djurskyddsaspekt"] ["politiska signaler" in vivo]	["kunskap ger politisk kraft"] ["generaliserbarhet" kring "kunskap om skolmaten"] ["ingen detaljkunskap" gällande "kostråd"] ["politikers syn"]	["utveckling"]
Intervjuperson B (Socialdemokratern a)	["ramar" in vivo] ["skolmaten viktig"] ["krav" in vivo] ["krav på målopplifflelse"] ["styrande lagar"] ["läroplan" in vivo] x3 ["kostenhetens ansvar"] ["skollagen" in vivo] x2 ["behandlingsplan"] ["skolverkets allmänna råd" in vivo] ["satsning" in vivo] ["information från kostenheten"] ["matråd"] x2 ["dietister"] ["kostpolicy" in vivo]	["politiskt samhällsansvar" för "närlingsrlktig skolmat"] ["politikens ansvar"] x2 ["huvudmän"] ["statsnivå"] ["kommunalnivå"] ["åta skolmåltider i verksamheterna"] x2 ["politiska mål och delaktighet"] ["resonemang med elever"] ["respektive nämnds riktlinjer"] ["barn- och ungdomsrådet"] ["engagemang"] ["styra upphandlingar" in vivo] ["inkludera barn och föräldrar"] ["olika skolföreningar"]	["utbildning av personal"] ["engagerad personal"] ["matsedelsplanering"] ["använda råden på föräldramöten"] ["styra upphandlingar" in vivo]	["förändringsarbete"] ["förbättringar"] ["förändringar" in vivo]
Intervjuperson C (Sjukvårdspartiet)	["kostsamverkan" in vivo] ["LOU"] ["SBU-rapporten"]	["politikens oengagemang"]	["kunskap" in vivo] ["dålig politisk kunskap"]	
Intervjuperson D (Miljöpartiet)	["diskussion om skolmaten"]	["bra samarbete med tjänstemännen"] ["stort förtroende för kostenheten"]	["okunskap om skolmat"] ["ej prövat skolmaten"] ["positivt om seminariet"] ["tänkvärda punkter på seminariet"] ["åsikter om seminariet"]	["säkerställning av kontroller"]
Intervjuperson E (Socialdemokratern a)	["praktisk syn"] ["påverka daglig livsmedelsbeställning"] ["bra styrning"] ["styrmöjligheter"]	["krav på leverantörer"] ["upphandling"] ["leverantörer"] ["upphandling" in vivo] x6	["mycket åsikter om skolmaten"] ["åta skolmåltider i verksamheterna"] ["debatt"]	["skyldighet till uppföljning"] ["förbättrat underlag"] ["krav på"]

	["politisk styrning"]		["information" in vivo] ["positivt om seminariet"] ["nyfikenhet"] ["koll på skolmaten"] ["uppdaterad om skolmaten"] ["positiv attityd/inställning"] ["nyheter och extrainformation"] ["positivt om seminariet"] ["inga nyheter kring Livsmedelsverkets rekommendationer"] ["en bra mix av information på seminariet"] ["inga speciella förväntningar av seminariet"]	skolmat"]
Intervjuperson F (Socialdemokraterna)	["kostenheten ansvarig för skolmaten"] ["kostenheten har huvudansvaret för skolmaten"] ["skolmatsdiskussion"] ["skolmaten en viktig fråga"]	["engagemang för skolmaten"] ["engagemang" in vivo] ["äta skolmåltider i verksamheterna"] ["politikers engagemang"] ["ambitioner"]	["ej bra koll på näringsriktighet"] ["koll på skolmatsedeln"] ["ej detaljkunskaper om skolmaten"] ["förmedling av kunskap"] ["skolmaten, ingen exakt vetenskap"] ["olika syn på skolmaten"] ["okunskap om näringsriktighet"] ["politiker kan inte vara experter på allt"] ["kompetens" in vivo] ["tillföra kompetens"] ["upphandling"] ["kompetent personal" in vivo] x2 ["politikers huvudansvar"] ["tidsaspekt"] x2 ["diskussion med personal och föräldrar"] ["ointresserade av matfrågor"] ["vill ha mer kunskap om skolmaten"] x2 ["diskussion om att ungdomar inte gillar viss mat"]	["förbättring av skolmaten"] ["utveckling" in vivo] x2 ["kontroll" vs "pris"] ["förbättra kvalitetskontroller"] ["förbättra uppföljningsrutiner"] ["förbättra underlag"] ["dålig uppföljning" in vivo] ["förbättringsarbete"] ["tips och idéer för förbättring"] ["utveckling"]
Intervjuperson G (Vänsterpartiet)	["skolmatsdiskussion"] x3 ["skolmaten en viktig fråga"] x2 ["problematik"] ["effektivera" in vivo] ["tid och kraftansträngning"] ["kvaliteten"] ["förbättring av skolmatfrågor"] ["förtroende för tjänstemännen"] ["samarbete"]	["Barn- och utbildningsnämnden"] ["avtal med entreprenör"] ["upphandling" in vivo] x3 ["inte mycket politiskt arbete kring näringsriktig måltid"] ["val av entreprenör"] ["äta skolmåltider i verksamheterna"] ["politikers huvudansvar"]	["förbättring av skolmaten"] ["utveckling" in vivo] x2 ["kontroll" vs "pris"] ["förbättra kvalitetskontroller"] ["förbättra uppföljningsrutiner"] ["förbättra underlag"] ["dålig uppföljning" in vivo] ["förbättringsarbete"] ["tips och idéer för förbättring"] ["utveckling"]	["förbättring av skolmaten"] ["utveckling" in vivo] x2 ["kontroll" vs "pris"] ["förbättra kvalitetskontroller"] ["förbättra uppföljningsrutiner"] ["förbättra underlag"] ["dålig uppföljning" in vivo] ["förbättringsarbete"] ["tips och idéer för förbättring"] ["utveckling"]
Intervjuperson H (Miljöpartiet)	["tjänstemannanivå" in vivo] ["jobbiga frågor som	["att träffa andra politiker"] ["politiska	["för lite fokus"] ["förväntningar av seminariet"]	["förbättring av skolmaten in vivo"]

	<p>tjänstemännen får ställas inför”] [“beslut” in vivo] [“kostpolicy” in vivo] [“kommunfullmäktige” in vivo] [“få upp riktlinjer ända upp till det högsta beslutet”]</p>	<p>dagordningen”] [“Iåga insatser på politisknivå”] [“politiker ska vara insatta”] [“barn och - utbildningsnämnden in vivo”]</p>	<p>[“positivt om seminariet”] [“åsikter om seminariet”] [“inte mycket synpunkter om Livsmedelsverkets riktlinjer”] [“måste lita på riktlinjerna”] [“ingen expert” in vivo] [“diskussioner med föräldrar”] [“skolrådsmöten”] [“debattfrågor”] [“arena för att debattera frågorna”]</p>	
<p>Intervjuperson I (Folkpartiet)</p>	<p>[“kommunfullmäktiges beslut om riktlinjer, råd och anvisningar”] [“kostkonsulent” in vivo] x2 [“fastställande av riktlinjer”] [“kommunfullmäktiges beslut”] [“möjlighet att påverka måltidens kvalitet och innehåll” in vivo] [“beslut i kommunfullmäktige”] [“beslut från kommunfullmäktige”, “anvisningar från nämnden” och “tjänstemän” in vivo] [“riktlinjer för specialkost”] [“diskussioner om skolmaten”]</p>	<p>[“nämnden delegerar ansvar” till “tjänstemän”] [“förtroende för tjänstemän”] [“äta skolmåltider i verksamheterna”] [“barn- och ungdomsnämnden” in vivo] x2 [“integration av anvisningar”] [“inte mycket politiskt arbete kring näringsriktig måltid”]</p>	<p>[“olika åsikter och uppfattningar om maten”] [“politiker inga experter”] [“uppdaterad gällande matsedlar”]</p>	<p>[“förbättring av skolmaten”] [“uppföljning” in vivo] [“uppföljning”]</p>

Not. Numreringen efter kodord visar hur många gånger kodordet kommit fram i respektive intervju. In vivo innebär att koderna kommer från intervjupersonernas egna ord.

Tabell 2. Kodorden under kategorin *Den näringsriktiga måltiden*

Intervjuperson	Näringsriktighet	Livsmedelsverkets riktlinjer
Intervjuperson A (Miljöpartiet)	[“hälsosamma livsmedel”] [“näringsriktig” in vivo] x2	[“kostråd” in vivo]
Intervjuperson B (Socialdemokraterna)	[“näringsriktig måltid”] [“näringsriktig skolmat” enligt “riktlinjerna”] [beskrivning av begreppet “näringsriktig måltid”] [“näringsriktig måltid” in vivo] [“näringsriktig” in vivo] x2 [“näringsinnehåll” in vivo] [“näringsriktighet” in vivo] [“lättmjölk- och margarindebatten”]	[“Livsmedelsverkets rekommendationer”] [“positivt om Livsmedelsverkets rekommendationer”] x2 [“Livsmedelsverkets råd styrande”]
Intervjuperson C (Sjukvårdspartiet)	[“helfabrikat”] [“tillräcklig mängd mat och näringsämnen”] [“mikronäringsämnen” in vivo] [“näringsämnen”] [“näringsriktig” in vivo]	[“positivt om Livsmedelsverket”] [“Livsmedelsverkets kostråd”] x2 [“negativt om Livsmedelsverkets kostråd”] x5 [“kostrådets vetenskapliga bakgrund”]
Intervjuperson D (Miljöpartiet)		[“Livsmedelsverkets riktlinjer används emellanåt slaviskt”] [“Livsmedelsverkets riktlinjer”]
Intervjuperson E (Socialdemokraterna)	[“näringsriktiga måltider”] [“lättmargarin” in vivo] [“margarin- och smördebatten”]	[“positivt om Livsmedelsverkets riktlinjer”] [“följer Livsmedelsverkets rekommendationer”] [“positivt om Livsmedelsverkets rekommendationer”] [“normer enligt Livsmedelsverkets rekommendationer”] [“Livsmedelsverkets ambitioner”]
Intervjuperson F (Socialdemokraterna)		[“svårt att ge kostråd”] [“rimliga rekommendationer”] x2
Intervjuperson G (Vänsterpartiet)	[“näringsriktighet” vs “atmosfär”] [“förbättringsarbete”] [“näringsriktiga skolmåltider”] [“näringsriktigheten”]	[“positivt om Livsmedelsverket”] x2 [“positivt om Livsmedelsverkets rekommendationer”]
Intervjuperson H (Miljöpartiet)	[“näringsriktighet och rekommendationer”]	[“följer Livsmedelsverkets rekommendationer” in vivo]
Intervjuperson I (Folkpartiet)	[“individens behov av näring” in vivo] [“lättmjölk- och matfetsdebatten”] [“matfett”]	[“råd för mat i skolan” in vivo] [“följer Livsmedelsverkets rekommendationer”] x3 [“Livsmedelsverkets råd är omdiskuterade”]

Not. Numreringen efter kodord visar hur många gånger kodordet kommit fram i respektive intervju. In vivo innebär att koderna kommer från intervjupersonernas egna ord.

Bilaga 8.

Tabell 3. Kodorden under kategorin *Hälsoaspekter*

Intervjuperson	Ekologisk skolmat	Mat och hälsa
Intervjuperson A (Miljöpartiet)	[låg andel "ekologisk skolmat"] ["ekologisk" in vivo] x2 ["ekologisk skolmat"] x3 ["ekologiska aspekter"] ["ekologiska aspekter" in vivo] ["bekämpningsmedel" in vivo] x3 ["ekologisk skolmat"]	["säker mat"] x2 ["livsmedelshantering"] ["farliga ämnen"] ["undvika främmande ämnen"] ["tillsatser" in vivo] x2 ["barns utveckling" in vivo] x2
Intervjuperson B (Socialdemokraterna)	["närodlat" in vivo] x2 ["ekologisk mat" in vivo] ["ekologisk mat"] ["ekologiskt"] ["näraproducerat" in vivo] ["livsmedelstransport"]	["måna om barnen" in vivo] ["skolmat för att orka"] x3 ["viktigt se hur eleverna äter"]
Intervjuperson C (Sjukvårdspartiet)		["dålig koncentrationsförmåga" i relation till "skolmaten"]
Intervjuperson D (Miljöpartiet)		["tillgodose näringsbehovet"]
Intervjuperson E (Socialdemokraterna)	["ekologisk mat" in vivo]	["orka skoldagen" vs "skolmat"] ["många barn äter inte skolmaten"]
Intervjuperson F (Socialdemokraterna)		["energi till att orka med hela skoldagen"]
Intervjuperson G (Vänsterpartiet)		["närlingsintag viktigt för resultat"] ["matintag varierar könsmässigt"]
Intervjuperson H (Miljöpartiet)		["orka med hela skoldagen"]
Intervjuperson I (Folkpartiet)	["ekologiskt" in vivo] ["energinsål tillverkning/transport" in vivo]	["måltiderna ska grundlägga och främja en god folkhälsa" in vivo] ["valsituation och gruppträck"] ["lättmjölk- och matfetsdebatten"] ["matfett"]

Not. Numreringen efter kodord visar hur många gånger kodordet kommit fram i respektive intervju. In vivo innebär att koderna kommer från intervjupersonernas egna ord.

Tabell 4. Kodorden under kategorin *Skolmaten som en helhet*

Intervjuperson	Måltidsutbud	Den svenska skolmåltiden som en offentlig måltid	Ekonomi
Intervjuperson A (Miljöpartiet)	[“varierad kost” in vivo]	[“bra skolmat”] x2 [“kvaliteten” in vivo] [“pedagogisk lunch” in vivo] [“bra mat” in vivo]	[“ekonomi”] [“kvalitet vs ekonomi”] [“förbättrad ekonomi”]
Intervjuperson B (Socialdemokraterna)	[“alternativa maträtter”] [“elevernas reaktion och agerande”] [“vegetariskt alternativ” in vivo] [“hembakat bröd” in vivo] [“behovsanpassad kost”] [“alternativa koster”] [“ej halvfabrikat”] [“vegetariska måltider”] [“oaptitligt”] [“ätbar skolmat”] [“tillagningskök”] [“cook-chill” in vivo] [“skolmatsedelsapp”] x2	[“skolmat” in vivo] [“helhet” in vivo] [“skolmaten ingen bisak”] [“pedagogisk måltid”] [“helhetsperspektiv”] x2 [“tillämpning av FAMM”] [“tallriksupplägget”] [“skolmatsalspersonalens bemötande”] [“FAMM-modellen”] [“kvaliteten”] [“bra skolmat”] x4	[“ekonomi” in vivo] x2 [“pengar styrande”] [“ekonomi”] x2 [“ekonomiska satsningar”] [“dålig ekonomi”]
Intervjuperson C (Sjukvårdspartiet)	[“små skolmatsportioner”] x2 [“varierande skolmat”] [“tillagningskök”]	[“bra mat i skolan” in vivo] [“variation skolor emellan”]	
Intervjuperson D (Miljöpartiet)			
Intervjuperson E (Socialdemokraterna)	[“varierad skolmat”] [“oaptitlig mat”] [“tillagningskök” in vivo] [“servering av skolmåltider”] [“elevernas perspektiv”] [“vegetarisk dag”] [“alternativa maträtter”] x2 [“matsservering”]	[“atmosfären i skolmatsalen”] [“helheten” in vivo] [“smakrikare mat”] [“bra skolmat”] x2	[“ekonomi”] x3 [“negativt om ekonomin”]
Intervjuperson F (Socialdemokraterna)	[“variation” in vivo]	[“bra skolmat” in vivo] [“uppfattningar om skolmaten”] [“bra skolmat”]	
Intervjuperson G (Vänsterpartiet)	[“mottagningskök”] [“tillagningskök eller mottagningskök”] [“oaptitlig skolmat”] [“dåligt tallriksupplägg”]		[“ekonomiska resurser och personal”] [“ekonomi” vs “kvalitet”] x2 [“ekonomiska resurser”] [“förbättra ekonomin”] [“ekonomi”] x2 [“för lite pengar till skolan”] [“billigare” vs “kvalitet”]
Intervjuperson H (Miljöpartiet)	[“valmöjlighet” in vivo] [“tillagningskök”] [“färdiglagad mat” in vivo] [“mat lagad från grunden” in vivo] [“halvfabrikat/helfabrikat”]	[“atmosfären”] [“skolmaten en viktig fråga”] [“bra skolmat” in vivo] [“servering av skolmåltider”]	
Intervjuperson I (Folkpartiet)	[“ätbar skolmat”] [“specialkost ska tillhandahållas av medicinska, etiska och	[“matkvaliteten” in vivo] [“måltiden ska präglas av kvalitet- och servicetänkande”]	

religiösa skäl” in vivo”]	in vivo]
[“valfrihet inte alltid positivt”]	[“tidsaspekten”]
[“alternativa maträtter”]	[“atmosfären”] x3
[“vegetariskt alternativ” in vivo]	[“bra skolmat”]
[“valmöjligheter” in vivo]	[“bemötandet” in vivo]
[“valsituation och gruppsyck”]	[“skolmaten en komplex fråga”]
[“variation” in vivo”]	[“helheten”]
[“specialkost”] x2	[“begränsad kapacitet”]
[“tillagningskök” vs	
uppvärmningskök” in vivo] x2	
[“tillagningskök” in vivo] x4	
[“aptitlig mat”]	
[“mellanmål”]	

Not. Numreringen efter kodord visar hur många gånger kodordet kommit fram i respektive intervju. In vivo innebär att koderna kommer från intervjupersonernas egna ord.